

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

PRÁVNICKÁ FAKULTA

RIGORÓZNÍ PRÁCE

Trestní odpovědnost právnických osob
Criminal liability of corporations

Konzultant: Prof. JUDr. Jiří Jelínek, CSc.
Zpracovatelka: Mgr. Monika Skřivanová

Prosinec, 2009

„Prohlašuji, že jsem předkládanou rigorózní práci vypracovala samostatně za použití zdrojů a literatury v ní vedených.“

Ráda bych tímto poděkovala svému konzultantovi panu Prof. JUDr. Jiří Jelínkovi, CSc. za cenné odborné rady a podnětné připomínky, které mi poskytoval při zpracování rigorózní práce a za vstřícný přístup.

Obsah

1. Úvod	5
2. Historické ohlédnutí za problematikou trestní odpovědnosti právnických osob	8
3. Úprava trestní odpovědnosti právnických osob v zemích s cammon law právním systémem	10
3.1 Anglie	12
3.2 USA	15
4. Evropské země a problematika deliktní odpovědnosti právnických osob	18
4.1 Nizozemí	20
4.2 Francie	22
4.3 Rakousko	27
5. Trestní odpovědnost korporací v mezinárodních dokumentech	33
6. Pozitivní a negativní argumentace zavedení pravé trestní odpovědnosti do českého právního řádu	42
7. Zamítnutý vládní návrh zákona o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim	50
8. Závěr	89

1. Úvod

Trestní odpovědnost právnických osob je základní pojem, který vymezuje a určuje téma mé rigorózní práce.

Trestní odpovědnost právnických osob, nebo-li korporací, je nejen v České republice v posledních desetiletích tématem novým, aktuálním, ale i kontroverzním, na které se vede v odborných kruzích mnoho diskusí. Tuto otázku bylo u nás potřeba začít řešit se vznikem novodobých právnických osob, a to především v době, kdy se české právo vrátilo po listopadu 1989 k diferenciaci subjektů práva na fyzické a právnické osoby. Tyto tendence nepochybně rovněž souvisejí s rozmachem všech ekonomicky vyspělých zemí, kde hospodářská kriminalita je stále častěji označována za kriminalitu podniků.

Ačkoliv dominuje v trestněprávní nauce od začátku 19. století stanovisko, že je možná a přípustná trestní odpovědnost pouze fyzických osob, tak v současném světě je jasné, že zásada, že právnická osoba nemůže jednat protiprávně, nemůže obstát. Od této zásady individuální trestní odpovědnosti, na níž je vybudováno trestní právo jednotlivých států kontinentální Evropy, se již od 50. let minulého století postupně upouští a jako první byla zavedena trestní odpovědnost právnických osob v roce 1976 v Nizozemí.

Co se týká států Evropské unie, tak v současnosti platí stav, kdy institut trestní odpovědnosti právnických osob je zaveden ve 24 členských státech Evropské unie, z čehož tedy vyplývá, že pouze 3 státy Evropské unie, kterými jsou paradoxně kromě České republiky ještě její dva nejbližší sousedé, a to Slovenská republika a Německo, nezvedly trestní odpovědnost právnických osob do svých právních řádů.

Rigorózní práci jsem koncepčně rozdělila do 8 kapitol, včetně úvodu závěru.

Na začátku práce se ve druhé kapitole věnuji historickému vývoji trestní odpovědnosti právnických osob a dále na to navazující úpravě trestní odpovědnosti právnických osob v zemích, které jsou pod vlivem common law právního systému a v zemích evropských. Právě z hlediska historického vývoje je úprava trestní odpovědnosti právnických osob rozdílná s ohledem na oblasti jednotlivých právních systémů. V oblasti anglosaského práva se tento institut zachoval od středověku až do současnosti, kde od něj nebylo nikdy ustoupeno na rozdíl od Evropy. Na evropském kontinentu byl vývoj složitější, neboť původní právní úprava vycházela z principu „societas delinquere non potest“, tedy že právnické osoby nemohou být trestně odpovědné, i přes to, že ve starověku a středověku docházelo ke stíhání tzv. kolektivních orgánů jako byly obce, cechy atd. Všechny dřívější kodexy přijaté v průběhu 19. století upustily od stíhání právnických osob a přenechaly ho správnímu a občanskému právu.

Anglosaská právní úprava tohoto institutu není a nikdy nebyla spornou, naopak kontinentální trestní právo je už v samotné diskusi rozděleno na dva tábory, které setrvávají na svých argumentech buď pro a nebo proti. Podstatným posunem se v této problematice jevil trend států kontinentální Evropy zavádění, resp. připouštění si trestní odpovědnost právnických osob vedle odpovědnosti individuální s ohledem na neefektivnost postihu prostřednictvím deliktní správní odpovědnosti.

Ve zmiňované čtvrté kapitole mé práce se také věnuji úpravě trestní odpovědnosti právnických osob ve vybraných evropských zemích, jejichž úprava může být inspirací pro zákonodárce České republiky.

Obsahem další kapitoly je přehled mezinárodních dokumentů a smluv, které se věnují tomuto předmětnému tématu, zejména je zaměřena na činnost OECD, OSN, Rady Evropy či Evropské unie. Řada z těchto dokumentů klade požadavek na jednotlivé členské státy, však žádný z nich členské státy nezavazuje k zavedení trestní odpovědnosti právnických osob. Jediným požadavkem je účinné, přiměřené a odstrašující sankcionování a i dle mého úsudku nikde však není uvedeno, že takové sankce musí být ukládány právě v trestním řízení. Za jakýsi základ možného celoevropského trestního zákoníku můžeme považovat již vypracovaný návrh tzv. Corpus Iuris (resp. Corpus Iuris 2000).

Neopomenutelným tématem při zpracovávání mé práce je pozitivní a negativní argumentace, resp. důvody pro i proti zavedení právě trestní odpovědnosti právnických osob do českého právního řádu, jejichž vymezení považuji za zásadní pro rozhodování při vytváření naší právní úpravy.

V závěrečné sedmé kapitole nechybí ani pojednání o zamítnutém vládním návrhu zákona o trestní odpovědnosti právnických osob, který byl, dovoluji si poznamenat, v rekordně rychlém čase poslaneckou sněmovnou ČR již v prvním čtení zamítnut, tedy vymezím-li pro představu tuto skutečnost datově - vládní návrh byl předložen dne 21.7.2004 a dne 2.11.2004 zamítnut. Při analýze jsem vytyčila nedostatky a současně navrhla možnosti jejich nápravy.

2. Historické ohlédnutí za problematikou trestní odpovědnosti právnických osob

Kontinentální trestní právo je založeno na koncepci individuální trestní odpovědnosti, která vychází ze zavinění. Kolektivní trestní odpovědnost je vyloučena, protože odporuje základní zásadě nullum crimen sine culpa (tj. není trestného činu bez zavinění).

Platný český trestní zákon vychází z předpokladu, že pachatelem trestného činu může být pouze fyzická osoba. Tuto tezi v trestním zákoně nenalezneme výslovně uvedenou, nýbrž ji musíme dovodit z jiných ustanovení zmiňovaného předpisu jako je tomu např. u pachatelství, spolupachatelství, zavinění, pojetí trestu a jiných. Stejně tak i trestní řád obsahuje ustanovení odpovídající stíhání pouze fyzických osob.

Historie trestního práva nám však jasně ukazuje, že koncepce výhradní trestní odpovědnosti fyzických osob není koncepcí jedinou. Je dokázáno, že již ve starověku a dále pak ve středověku docházelo na evropském kontinentu k trestnímu stíhání nejrůznějších společností, svazků, cechů apod. Naprostá většina představitelů středověkých právních škol i tehdejší panovníci považovali trestání celých měst za zcela přirozené. Proti tomuto zavedenému a používanému institutu vystoupil papež Inocenc IV. na lyonském koncilu v roce 1245, kde vyjádřil nesouhlas s možností trestat a exkomunikovat „universitas“ tj. společenství členů církevní obce.¹

Obrat nastal až na přelomu 17. - 18. století. Došlo totiž k upevnění moci absolutistického státu, což ve svých důsledcích znamenalo pokles významu korporativních společenství. Panovník začal upřednostňovat jiné nástroje k regulaci chování právnických osob než ty z oblasti

---

¹ Musil, J.: Trestní odpovědnost právnických osob: Historický vývoj a mezinárodní srovnání, in: Musil, J., Vanduchová, M., ed: Pocta Otovi Novotnému k 70. narozeninám, Praha, Codex Bohemia 1998, s. 77.

trestního práva, které přestaly být dostatečně efektivní. Koncem 18. století byly procesy s právníckými osobami takřka neznámé. V důsledku vývoje v oblasti ekonomické, sociální i politické rostl význam individuální odpovědnosti a nově byl kladen důraz na individuální svobodu občanů. Tyto vývojové procesy se promítly i do právní nauky. V návaznosti na to je roku 1793 vědecky zdůvodnil profesor Malblanc, přičemž vyslovil souhlas s názorem papeže Inocence IV., jak uvádím výše, že právnícká osoba není způsobilá přijmout účinky trestu a nelze jí tedy přičítat vinu. Též německý romanista Savigny ve své teorii fiktivní subjektivity právnícké osoby popřel reálný základ těchto umělých seskupení s čímž souvisí jejich nemožnost vystupovat jako pachatelé trestných činů.

Trestání právníckých osob mimo evropský kontinent se však vyvíjelo zcela opačným směrem. V době, kdy Evropa ideu trestní odpovědnosti právníckých osob zavrhla, v USA a Velké Británii byla tato koncepce nadále rozvíjena a s přibývajícím judikaturou zdokonalována.²

---

² Musil, J.: Trestní odpovědnost právníckých osob: Historický vývoj a mezinárodní srovnání, in: Musil, J., Vanduchová, M., ed: Pocta Otovi Novotnému k 70. narozeninám, Praha, Codex Bohemia 1998, s. 77.

3. Úprava trestní odpovědnosti právnických osob v zemích s common law právním systémem

Na úvod třetí a čtvrté kapitoly, které pojednávají o deliktní odpovědnosti právnických osob v zemích s common law systémem a zemích kontinentální Evropy je třeba poznamenat následující.

„Studie Parlamentního institutu o trestní odpovědnosti právnických osob ve vybraných státech Evropské unie³ z dubna 2007 rozeznává tři základní modely trestní odpovědnosti právnických osob. Jsou jimi americký model trestní odpovědnosti právnických osob, anglo-francouzský model omezené trestní odpovědnosti právnických osob a německý model deliktní odpovědnosti právnických osob.“⁴

Zmiňovaný americký model trestní odpovědnosti právnických osob vychází z tzv. agregační teorie, podle níž může být právnická osoba trestně odpovědná za jakékoli porušení trestního práva svým zaměstnancem, pokud jednal v rámci náplně své práce a jménem právnické osoby. Kdežto anglický a francouzský model je založen na tzv. omezené trestní odpovědnosti. Tyto modely připouští trestní odpovědnost právnických osob jen v případě porušení trestního práva jednotlivcem, který zastává vysokou funkci v korporaci nebo má rozhodovací pravomoc v rámci organizační struktury společnosti⁵. V posledním případě německého modelu, je deliktní odpovědnost právnických osob upravena správním právem. Správní sankce však nemohou nahradit trestní sankce a

---

³ Kavěna, M.: Trestní odpovědnost právnických osob ve vybraných státech EU. Praha: Parlament České republiky. Parlamentní institut. Studie č. 5.270, 2007.

⁴ Jelínek, J.: Trestní odpovědnost právnických osob. Linde. Praha 2007, s. 20.

⁵ Jelínek, J.: Trestní odpovědnost právnických osob. Linde. Praha 2007, s. 20.

to s ohledem na absenci morálního odsouzení protiprávního jednání. Tento model tak neplní funkci odplaty.

V rámci kontinentálního právního okruhu můžeme rozlišovat tři možné koncepce delikt ní odpovědnosti právnických osob.

Prvním typem je pravá trestní odpovědnost právnických osob, což znamená, že trestní odpovědnost je upravena v trestním nebo jiném zvláštním zákoně a právnickým osobám jsou v trestním řízení ukládány trestní sankce. Na tomto principu je založena trestní odpovědnost právnických osob příkladmo ve Francie, Nizozemí, Dánsku, Polsku, Maďarsku, Slovinsku, Rakousku atd.

Druhým typem je nepravá trestní odpovědnost právnických osob, kdy právnickým osobám jsou ukládány trestněprávní, resp. quasitrestní sankce, přestože trestní odpovědnost právnických osob v trestním zákoně upravena není. Tyto sankce se nenazývají tresty, nýbrž tzv. přídatné důsledky. Takto je řešena otázka odpovědnosti třeba ve Španělsku.

Třetím typem je tzv. jiný způsob regulace delikt ní činnosti právnických osob, který splňuje podmínky účinných, přiměřených a odstrašujících sankcí, tak jak to požadují mezinárodní dokumenty. Osvědčeným způsobem funguje tato úprava v Německu.⁶

V následující části této kapitoly jsem zaměřila pozornost na konkrétní úpravu v zemích, kde idea trestní odpovědnosti právnických osob prošla dlouhodobým, téměř dvousetletým vývojem a ve kterých tedy můžeme hledat počátky tohoto institutu.

---

⁶ Jelínek, J.: Trestní odpovědnost právnických osob. Linde Praha, 2007, s. 22.

3.1 Anglie⁷

V roce 1842 vydal anglický soud rozhodnutí, že právnícká osoba může být trestně stíhaná za spáchání trestného činu, pokud zákon stanoví objektivní odpovědnost za trestný čin.⁸ Delikty právníckých osob na přelomu 17. - 18. století spočívaly v zanedbávání veřejnoprávních povinností (např. neudržování řádného stavu cest). Devatenácté století provázely velké procesy s korporacemi.⁹ Zákonodárně je trestní stíhání právníckých osob upraveno od roku 1899 v tzv. Interpretčním zákoně (Interpretation Act).¹⁰

Anglosaské trestní právo vychází při konstruování trestní odpovědnosti z principu „actus non facit reum, nisi mens sit rea“. Ke spáchání deliktu, musí být zároveň naplněny dvě stránky, jednak vědomé konání/opominutí porušující zákaz, tj. protiprávní jednání pachatele (actus reus, voluntary act), tedy objektivní stránka a za druhé vina, zavinění (mens rea, guilty mind), tj. stránka vztahující se k subjektivnímu stavu pachatele.

Zásada „mens rea“ byla prolomena dvěma výjimkami, které zakládají trestní odpovědnost právníckých osob:

1. *STRICT LIABILITY*

Jde vlastně o odpovědnost bez zavinění, je založena porušením povinnosti v oblasti veřejného zájmu, jehož se může dopustit jak fyzická, tak i právnícká osoba. Takové porušení

---

⁷ Musil, J.: Trestní odpovědnost právníckých osob: Historický vývoj a mezinárodní srovnání, in: Musil, J., Vanduchová, M., ed: Pocta prof. JUDr. Otovi Novotnému k 70. narozeninám. Praha: Codex Bohemia 1998, s. 78 - 85.

⁸ Regina v. Birmingham & Gloucester R. R. Co. 1842 3 QB, Gt. North of England R. R. Co. 1846 9 QB 315.

⁹ Musil, J.: Trestní odpovědnost právníckých osob: Historický vývoj a mezinárodní srovnání, in: Musil, J., Vanduchová, M., ed: Pocta Otovi Novotnému k 70. narozeninám, Praha, Codex Bohemia 1998, pozn. na s. 78.

¹⁰ Musil, J.: Trestní odpovědnost právníckých osob v novém francouzském trestním zákoníku. Kriminálnístika 1995, č. 4, s. 308 - 315

znamená bezprávi, které však není morálně odsouditelné. Zákonodárce nehledá konkrétní fyzickou osobu, která nese vinu, ale za trestně odpovědnou považuje právnickou osobu. Jedná se o tzv. objektivní odpovědnost právnických osob. U pachatele se tedy nepředpokládají zavrženíhodné psychické vlastnosti.

2. VICARIOUS LIABILITY

Tato je označována jako zástupná trestní odpovědnost, kdy právnická osoba ručí za protiprávní jednání všech svých pracovníků (de facto tedy za cizí zavinění). Zástupná trestní odpovědnost přichází v úvahu pouze v těch případech, kdy toto deliktní jednání spadalo do působnosti právnické osoby, čímž se okruh možných trestných činností zužuje.

Ve 40. letech 20. století dospěla anglická judikatura k modifikaci vicarious liability (zástupné trestní odpovědnosti) a byla založena také přímá odpovědnost - *ALTER EGO* (druhé já), kam byl zahrnut široký okruh trestných činů, které mohou být spáchány omisivně i komisivně, úmyslně i z nedbalosti. Pachatelem může být pouze vedoucí představitel, jehož jednání je nyní pokládáno za přímé jednání právnických osob.

Začátek 20. století ovlivnila rovněž *IDENTIFIKAČNÍ TEORIE*. Podle identifikační teorie lze právnickou osobu připodobnit lidským bytostem, ve které jsou jak složky výkonné, které provádějí mechanické operace, tak i vedoucí orgány, vyjadřující ideje a zájmy právnické osoby s nimiž se právnická osoba ztotožňuje. Vedoucí orgány jednají v rozsahu svých pravomocí a působnosti. Z toho analogicky vyplývá, že

psychické stavy jako je vina/zavinění u fyzické osoby lze hledat i u osoby právnické.¹¹

Z výše uvedeného proto můžeme usuzovat, že identifikační teorie je užší než vicarious liability v tom smyslu, že trestní odpovědnost padá na právnickou osobu jen v případě, že jednali ti, kteří mají rozhodovací pravomoc nad záležitostmi korporace, tj. neodpovídá za jednání jakéhokoli zaměstnance. Zařazení trestných činů do těchto dvou typů odpovědností je složité. Obecně platí, že pokud není vyžadován duševní prvek, použije se vicarious liability a naopak, pokud se má dokazovat zavinění v určité formě, ať už úmyslné či nedbalostní, pak se postupuje podle identifikační teorie.¹²

---

¹¹ Musil, J.: Trestní odpovědnost právnických osob: Historický vývoj a mezinárodní srovnání, in: Musil, J., Vanduchová, M., ed: Pocta Otovi Novotnému k 70. narozeninám, Praha, Codex Bohemia 1998, s. 79 - 80.

¹² Wells, C.: Corporations and Criminal Responsibility. Second Edition. Oxford Monographs on Criminal law and Justice. Oxford University Press Inc., Ney York 2005, s. 133.

3.2 USA

Podobně jako v Anglii vznikla v souvislosti s narůstajícím vlivem právnických osob potřeba postihovat protispolečenské jednání korporací. První kauzy s právníky osobami se však v USA vyskytly později než ve Velké Británii, a to v 1. polovině 19. století. Tamější delikt ní jednání právnických osob bylo totiž spojeno a ovlivněno rozvojem hospodářské a ekonomické stránky. Postupně došlo k zavržení pravidla „mens rea“ a vznikl institut „corporate criminal liability“ (tj. trestní odpovědnost právnických osob), který se zpočátku uplatňoval jen v případě „strict liability“, tj. při zanedbávání právem výslovně stanovených veřejnoprávních povinností.

V roce 1903 přijal Kongres tzv. Elkinsův zákon (Elkins Act), který zakazoval placení rabatů speditérům. Tento zákon obsahoval speciální ustanovení, které považovalo právnícké osoby odpovědné za jednání svých zaměstnanců. Později vztáhl Nejvyšší soud (Supreme Court) individuální zavinění jednajícího pracovníka na právníckou osobu a rozšířil tak aplikaci principu trestní odpovědnosti nad rámec „strict liability“. Na základě tohoto precedentu¹³ byla v USA vypracována nová teorie „RESPONDEAT SUPERIOR DOCTRINE“ (z lat. „necht odpovídá vyšší“)¹⁴ jejímiž hlavními rysy jsou:

1. Spáchání trestného činu zaměstnancem („corporate agent“) právnícké osoby, jehož subjektivní zavinění je přičítáno právnícké osobě. Toto pravidlo bylo později rozšířeno v tom smyslu, že postačuje, aby jedna osoba jednala a druhá pokryla toto jednání svým zaviněním.

Následně byla tato doktrína rozšířena tak, že pokud delikt vyžaduje naplnění subjektivního zavinění ve formě

---

¹³ Společnost New York Central & Hudson River Rail Road Co. (1909).

¹⁴ Wells, C.: Corporations and Criminal Responsibility. Second Edition. Oxford Monographs on Criminal law and Justice. Oxford University Press Inc., New York 2005, s. 133.

přímého úmyslu postačí, aby celý rozsah vědění byl pokryt souhrnem poznatků všech zaměstnanců právnické osoby - tzv. collective knowledge doctrine.¹⁵

Z nových pravidel dále vyplývá, že pro trestní odpovědnost právnické osoby není nutné, aby byl vypátrán a označen konkrétní viník - fyzická osoba, nýbrž postačuje závěr, že viník je zaměstnancem právnické osoby. Je-li konkrétní viník vypátrán, není důležité, aby byl či nebyl odsouzen. V praxi však častěji dochází k tomu, že viník potrestán není, protože postačí potrestání samotné právnické osoby.

Na rozdíl od britské úpravy může tedy být pachatelem jakýkoli zaměstnanec bez ohledu na jeho hierarchické postavení ve firmě.

2. Spáchaný trestný čin musí souviset s činností právnické osoby, což znamená, že delikt musí být spáchán v rámci pracovní činnosti, aniž by bylo zapotřebí výslovné či konkludentní svolení zaměstnavatele. Právnická osoba bude trestně odpovědná dokonce i za takové jednání svého zaměstnance, které mu zakázala nebo ve kterém se mu snažila zabránit a to z toho důvodu, že by se právnická osoba mohla zbavit odpovědnosti, kdyby svým zaměstnancům zakázala páchat trestnou činnost¹⁶.

3. V neposlední řadě musí být naplněna podmínka, že delikt je páchan proto, aby byla právnické osobě obstarána výhoda, resp. musí existovat úmysl obstarat výhodu, přičemž přímo nezáleží na jejím charakteru, tj. zda bude materiální

---

¹⁵ Ashworth, A.: Principles of Criminal Law. Fourth edition. Oxford University Press Inc., New York 2003, s. 56.

¹⁶ Wells, C.: Corporations and criminal responsibility. Second Edition. Oxford Monographs on Criminal law and Justice. Oxford University Press Inc., New York 2005, s. 135.

či imateriální a zároveň nemusí nastat, stačí, že je zamýšlena. Navíc výhoda může plynout nejen pro právnickou osobu, ale zároveň i pro jinou fyzickou osobu.

Z tohoto ustanovení existuje výjimka, která říká, že podmínka prospěchu nemusí být splněna u deliktů, ohledně nichž platí „strict liability“ jak jsem blížeji uváděla výše.

Americká judikatura navíc doplnila další podmínku, a sice že „takové trestné činy byly povoleny, tolerovány nebo schváleny vedením společnosti“.¹⁷

---

¹⁷ Jelínek, J.: Trestní odpovědnost právnických osob. Linde Praha, 2007, s. 69.

4. Evropské země a problematika deliktní odpovědnosti právnických osob

Myšlenka odpovědnosti právnických osob se na evropském kontinentě objevuje na přelomu 19. a 20. století, a to v důsledku činností průmyslových a obchodních společností, které postupně získávaly politickou a ekonomickou sílu. Stoupenci trestní odpovědnosti právnických osob chtěli podepřít tezi trestní odpovědnosti především z hlediska mezinárodního práva trestního, čehož později využila londýnská dohoda o vytvoření mezinárodního vojenského tribunálu pro válečné zločince, která zároveň stanovila sankce proti určitým organizacím (např. Gestapo, SA, SS).¹⁸

Zákonodárce byl z důvodu nových potřeb rozvíjející se společnosti donucen upravit a sankcionovat deliktní jednání právnických osob. Byly vydávány normy, které stanovovaly sankce za protiprávní jednání, nazývané přestupky či jiné správní delikty. Tyto právní předpisy se zařazovaly do vedlejšího trestního práva nebo do práva správního, daňového či devizového. V roce 1968 pak byl v Německu přijat přestupkový zákon¹⁹, který zavedl deliktní odpovědnost právnických osob za přestupky. V této německé úpravě tedy nejde o tzv. pravou trestní odpovědnost.

V předválečném Československu se tento princip odpovědnosti právnických osob neuchytil a nadále platila teze, že právnické osoby se nemohou dopustit deliktu. Až vládní nařízení č. 54/1954 Sb., o provozu na silnicích (konkrétně § 14 odst. 1 cit. nařízení) de facto uznalo správní odpovědnost právnických osob, když umožnilo ukládat pokuty též organizacím.

---

¹⁸ Musil, J.: Trestní odpovědnost právnických osob: Historický vývoj a mezinárodní srovnání, in: Musil, J., Vanduchová, M., ed: Pocta Otovi Novotnému k 70. narozeninám, Praha, Codex Bohemia 1998, s. 86 a násl..

¹⁹ Gesetz über Ordnungswidrigkeiten von 24. 5. 1968, BGBl, I, S. 481.

Od 70. let 20. století je znovu vyslovován požadavek zavedení pravé, tj. trestní odpovědnosti právnických osob v mnoha mezinárodních dokumentech. Jedná se o dokumenty právní, politické, ale i vědecké, které vznikají na úrovni nadnárodních společenství jako jsou např. OSN, Rada Evropy, Evropský parlament, Evropské společenství apod (viz níže).

Důvod zavedení trestní odpovědnosti velmi trefně vystihl anglický autor W. Hazlin již v roce 1821: „Korporační organizace jsou více zkorumpované a zhýralé než jednotlivec, protože mají více moci k páčání škod a jsou méně přístupné morálnímu odsouzení či potrestání. Necítí hanbu, výčitky svědomí, vděčnost ani dobrou vůli.“²⁰

V některých zemích (např. Finsko) došlo k upuštění od individuální trestní odpovědnosti u deliktního jednání právnických osob a byla vytvořena zvláštní legislativa, která nevyžaduje konkrétního pachatele a za dostačující je prokázání jisté formy spoluúčasti některé osoby na deliktním jednání organizace.

Podle Huberové se může též jednat o teorii „vadné organizace“. Podle jejího názoru, pokud se prokáže, že deliktní jednání je výsledkem činnosti právnické osoby, pak je prokázána chyba v samotné organizaci a nehledá se konkrétní individuální viník jako fyzická osoba. Tato organizace špatně předvidala rizika spojená s vlastní funkcí. Uvedená teorie není postavena na zaviněném jednání ve smyslu volního duševního stavu, ale jde o jednání celé skupiny fyzických a právnických osob, které prezentovaly svůj záměr prostřednictvím moci právnické osoby.²¹ Představiteli tohoto modelu jsou např. USA a Austrálie.

---

²⁰ Huberová, B.: Trestní odpovědnost korporací, *Trestní právo 2000*, č. 9, s. 2.

²¹ Huberová, B.: Trestní odpovědnost korporací, *Trestní právo 2000*, č. 9, s. 4.

4.1 Nizozemí

Nizozemí je první zemí evropského kontinentu, která zavedla trestní odpovědnost právnických osob, a to přijetím zákona z roku 1976, který novelizoval článek 51 trestního zákona z roku 1886, který již nadále nevyjadřuje fiktivní doktrínu, nýbrž přechází k tomu, že právnická osoba se stala reálnou a může spáchat trestný čin.

Trestní stíhání a uložení trestu nebo jiného opatření může být:

1. vůči právnickým osobám nebo
2. vůči těm, kteří nařídili provedení činu, jakož i vůči těm, kteří zakázaný čin fakticky řídili nebo
3. vůči osobám uvedeným v bodech 1 a 2 současně, přičemž za právnickou osobu se „pokládají také obchodní společnosti bez právní subjektivity, společenství a účelové fondy.“²²

K prokázání trestní odpovědnosti právnické osoby, musí být podle nizozemské judikatury a trestněprávní nauky splněna dvě hlavní kritéria, a to kritérium moci a kritérium akceptace. V prvním případě to znamená, že právnická osoba měla skutečnou možnost ovlivňovat zakázané jednání a za druhé právnická osoba přijala zakázané jednání za své.

Jako pachatelé přicházejí v úvahu všechny právnické osoby soukromého práva. K odpovědnosti mohou být volány i veřejnoprávní právnické osoby, které nevykonávají státní moc v mezích své kompetence, svěřené jim zákonem nebo ústavou a jednají jako soukromé osoby. Stát je z trestní odpovědnosti zcela vyňat, stejně jako jeho orgány.

---

²² Musil, J.: Trestní odpovědnost právnických osob: Historický vývoj a mezinárodní srovnání, in: Musil, J., Vanduchová, M., ed: Pocta Otovi Novotnému k 70. narozeninám, Praha, Codex Bohemia 1998, s. 90.

Pokud jde o možnosti stíhat společnost, která byla po spáchání trestného činu zrušena a tedy v době, kdy se proti ní vede trestní řízení již neexistuje, stanovil soud, že rozhodující je den, kdy bylo zahájeno trestní stíhání. Pokud v tento den již společnost neexistovala, je trestní stíhání právnické osoby vyloučeno. To ovšem neznamená, že není možné stíhat jednotlivé fyzické osoby, které se podíleli na trestné činnosti právnické osoby.

Otázku souběhu trestní odpovědnosti právnické a fyzické osoby řeší samotný článek 51. Vyplývá z něj, že trestní stíhání těchto dvou subjektů pro jeden a tentýž skutkový základ jsou na sobě nezávislá.

Právnické osoby jsou trestány peněžitým trestem, jehož horní hranice činí desetinásobek částky, k níž může být odsouzena fyzická osoba.

Dále je možné potrestat právnickou osobu zveřejněním rozsudku, zabavením ilegálně dosáhnutého zisku, zabavením věci, která sloužila ke spáchání trestného činu, zákazem určité činnosti, vyslovením soudního dohledu. A je-li právnická osoba soudem kvalifikovaná jako „zločinecká organizace“, může být nařízena i její likvidace jako nejúčinnější řešení ilegální činnosti právnické osoby.

Nizozemské úpravě však lze vyčíst, že zákonodárce se vůbec nezabýval, kterých trestných činů se právnická osoba může dopustit.

4.2 Francie

Další jednou z evropských zemí, kde můžeme mapovat několik pokusů o zavedení trestní odpovědnosti právnických osob, je Francie. Nicméně až v roce 1994 s přijetím rekodifikace došlo k opětovnému zakotvení této úpravy.

Úprava trestní odpovědnosti právnických osob je obsažena v trestním zákoníku (Code Pénal), který je účinný od 1. 3. 1994.²³ Pokud z trestního zákoníku nevyplývá výslovně něco jiného, vztahuje se příslušné ustanovení obecné části trestního zákoníku na trestné činy osob fyzických i právnických. Tato úprava zrcadluje snahu francouzských zákonodárců o stejné podmínky pro fyzické i právnické osoby.

Speciální ustanovení týkající se právnických osob jsou obsažena v I. knize („Obecná ustanovení“). Článek 123 - 2 upravuje obecnou trestní odpovědnost právnických osob, v článcích 131 - 37 až 131 - 49 jsou uvedeny tresty ukládané právnickým osobám a články 132 - 12 až 132 - 15 vypočítávají tresty ukládané při recidivě.

II. - V. kniha obsahuje ustanovení, která specifikují jednotlivé trestné činy a tresty za ně ukládané.²⁴ Tato ustanovení se vztahují na právnické osoby pouze tehdy, je-li to ve výše zmíněných částech zákona výslovně stanoveno.

Podle této úpravy lze postihnout všechny právnické osoby. Společnost musí mít právní existenci, tedy se kvalifikovat jako právnická osoba - vyjma státu a územních správních celků a jejich seskupení. Jejich vyloučení odůvodnil J. Pradel:

---

²³ Do té doby platil mnohokrát novelizovaný Codé pénal Napoleón - 1803 .

²⁴ Což analogicky koresponduje s uspořádáním naší zvláštní části trestního zákona.

„Jelikož stát má monopol trestat, nemůže být sám trestán.“²⁵ Podle Planque²⁶ není argument vynětí státu pro jeho suverenitu správný. Uvádí, že veřejná moc je odpovědná občanskoprávně a tato odpovědnost se v některých oblastech, např. ve školství, nijak nedotkla suverenity státu. V čem tedy může bránit suverenita státu odsouzení za neúmyslné usmrcení vzniklé porušením pravidel bezpečnosti práce?

Vyloučení územních správních celků není absolutní. Mohou totiž být trestně odpovědné za trestné činy spáchané při vykonávání veřejných služeb, ohledně nichž se připouští, aby byly delegovány nebo smluvně převedeny na soukromoprávní subjekt (např. obce mohou být trestně odpovědné za trestné činy spáchané při provádění veřejných dopravních služeb za stejných podmínek, jako by byla dána trestní odpovědnost koncesované společnosti soukromoprávního charakteru při výkonu této delegované nebo smluvně převedené pravomoci). Navrhovalo se vyjmout z trestní odpovědnosti též např. politické strany, odborové organizace či neziskové organizace, ale nakonec zvítězila idea rovnosti před zákonem a tyto exempce nebyly připuštěny.

Francouzský trestní zákon pamatoval v článku 121 - 2 i na možný souběh trestní odpovědnosti fyzické a právnické osoby. To znamená, že právnická a fyzická osoba mohou být ve vztahu spolupachatelství nebo v různých formách trestné součinnosti.

Novela z roku 2004 odstranila z původního znění omezující výčet trestných činů, jichž se mohla právnická osoba dopustit. Tento princip byl označován jako princip speciality, protože trestní odpovědnost neměla obecný charakter. Tedy od platnosti a účinnosti této novely, provedené zákonem z 9. 3. 2004 - tzv. zákon Perben II, platí obecná trestní odpovědnost

---

²⁵ Pradel, J.: Les nouveau Code pénal, Dalloz 1994, s. 109.

²⁶ Blíže viz Planque, J.-C.: La Détermination de la personne morale pénalement responsable. Paris: L'Harmattan, 2003.

právnických osob za všechny trestné činy spáchané po 31. 12. 2005. I z tohoto obecného principu trestní odpovědnosti existují výjimky (např. omezení trestní odpovědnosti právnických osob podle tiskového zákona z roku 1881).²⁷

I francouzské trestní právo vyžaduje splnění dvou podmínek k tomu, aby právnícká osoba nesla trestní odpovědnost. Jednání, jímž je čin spáchán, musí uskutečnit orgán (např. valné shromáždění, správní rada, představenstvo, dozorčí rada, apod.) nebo představitel (ředitel, správce, vedoucí, starosta) právnícké osoby, čímž je omezen okruh možných pachatelů na ty, kteří mají faktickou moc ovlivnit jednání právnícké osoby.

Řadový zaměstnanec může svým jednáním založit trestní odpovědnost právnícké osobě pouze pokud obdržel výslovné zmocnění zastupovat zaměstnavatele.

Druhá podmínka vyměňuje spáchání trestného činu ve prospěch právnícké osoby. Prospěch může mít povahu materiálního zisku nebo může mít imateriální povahu, může být přímý či eventuální, současný nebo budoucí.

Téměř za všechny trestné činy je možné uložit pokutu, jejíž maximální hranice tvoří pětinasobek taxy stanovené u daného trestného činu pro fyzickou osobu. Pokud není možné fyzické osobě uložit peněžitý trest, tedy není dán způsob, jak stanovit trest pro osobu právníckou, pak právnícké osobě bude uložen peněžitý trest ve výši 1 milionu EUR.

Zrušení, jako nejtěžší trest, je ukládáno jen u malého počtu závažných trestných činů (např. zločiny proti lidskosti, obchod s drogami, kuplířství, podvod, terorismus apod.). Zejména se tento trest ukládá pokud byla právnícká osoba zřízena právě za účelem spáchání trestné činnosti. V ostatních případech jej lze uložit za spáchání trestného

---

²⁷ Jelínek, J.: Trestní odpovědnost právnických osob. Linde Praha, 2007, s. 52.

činu, pro který lze fyzické osobě uložit trest odnětí svobody od tří let. Tento trest nelze ale vyměřit všem právnickým osobám, nepodléhají mu právníké osoby veřejného práva, politické strany, odbory apod. Mimořádnou závažnost tohoto trestu lze vyvodit i ze skutečnosti, že jej může uložit jen soud nejvyšší instance.

Trvalý nebo dočasný zákaz činnosti se týká určitého druhu profesních nebo sociálních aktivit, které určí soud. Dočasný zákaz může být uložen na dobu maximálně pěti let.

Dalším z možných trestů je soudní dohled na dobu maximálně pěti let. Soud v tomto případě určí zmocněnce, který kontroluje aktivity právníké osoby, související s trestným činem. Opět nelze tento trest uložit právnickým osobám veřejného práva, politickým stranám či odborovým organizacím.

Trest uzavření podnikových budov nebo zařízení se týká těch složek, které sloužily ke spáchání trestného činu. Lze tak postihnout právníkou osobu trvale nebo jen dočasně opět na dobu nejdéle pěti let.

Právníká osoba může být postihnuta za deliktní jednání také vyloučením z veřejných obchodů. I v tomto případě má soudce na výběr mezi vyloučením trvalým nebo dočasným tj. maximálně na dobu pěti let.

Právníké osobě může být též zakázáno vystavovat šeky s výjimkou těch, které opravňují k proplacení výstavci příjemcem, a těch, které jsou potvrzené nebo použité jako platební karty.

Věc, která sloužila nebo byla použita ke spáchání trestného činu nebo byla jeho produktem, může být právníké osobě zabavena.

Jako účinný se jeví trest zveřejnění odsuzujícího trestního rozsudku. Tak je možno učinit tiskem nebo jakýmkoli jiným audiovizuálním prostředkem.

Za několik málo trestných činů je možné uložit trest konfiskace majetku nebo jeho části. Jedná se o tak závažné trestné činy, jako je genocidium nebo trestné činy proti lidskosti.²⁸

Velmi zajímavým se jeví trestní rejstřík právnických osob jako obdoba trestního rejstříku fyzických osob. Tresty odsouzených právnických osob jsou zapisovány do trestního rejstříku, sestávajícího se ze dvou svazků. Svazek B1 je přístupný pouze soudům, zatímco svazek B2 pouze úředním osobám specificky zainteresovaným na ekonomických či obchodních aktivitách dotčené právnické osoby. Toto opatření je intenzivně kritizováno francouzskými podniky jako diskriminační.²⁹

„V letech 1994 - 2002 bylo v celé Francii vyneseno nad právnickými osobami celkem 2 520 odsuzujících rozsudků. Průměrná délka soudního řízení činila třicet měsíců. Proti rozhodnutí bylo podáno odvolání v 18, 1 % případů. Přibližně třetinu stíhaných deliktů tvoří nelegální práce, zatímco neúmyslné zranění nebo zabití tvoří asi čtvrtinu případů. Nejčastěji je ukládán peněžitý trest (v 91, 8 % případů). Více než 16 % rozsudků ukládá právnickým osobám kumulativně několik trestů. Obvykle jde o peněžitý trest spolu s povinností zveřejnit rozsudek (v 15 % odsouzení).“³⁰

---

²⁸ Musil, J.: Trestní odpovědnost právnických osob: Historický vývoj a mezinárodní srovnání, in: Musil, J., Vanduchová, M., ed: Pocta Otovi Novotnému k 70. narozeninám, Praha, Codex Bohemia 1998, s. 95 a násl.

²⁹ Hurdík, J.: Trestní odpovědnost právnických osob? Časopis pro právní vědu a praxi 1996, č. 1, s. 32.

³⁰ Karabec, Z., Nečada, V., Vlach, J.: Trestní odpovědnost právnických osob - otevřený problém. Trestní právo 2007, č. 4, str. 9.

4.3 Rakousko

V současné době poslední kontinentální zemí, která přijala trestní odpovědnost právnických osob je sousední Rakousko a to Spolkovým zákonem č. 151 z roku 2005, kterým se vydává zákon o odpovědnosti sdružení a kterým se mění zákon o sdělovacích prostředcích, zákon o bezpečnosti potravin a ochraně spotřebitele, patentový zákon, zákon o ochranných známkách 1970, zákon o ochraně polovodičů, zákon o ochraně vzorků 1990 a zákon o užitných vzorech (dále jen zákon). Tento zákon nabyl účinnosti dne 1. 1. 2006. Odpůrci zavedení tohoto institutu poukazovali na ustanovení § 20 odst. 4 současného platného a účinného rakouského Trestního zákoníku³¹, podle nějž je možné odčerpat právnické osobě neoprávněné obohacení, které pochází z trestné činnosti a dále argumentovali tím, že rakouské právo upravuje institut ručení právnické osoby za peněžitý trest uložený fyzické osobě. Odkazovali zákonodárce na úpravu německého přestupkového práva, které umožňuje (srov. § 46 odst. 1 německého zákona o přestupcích) pro řízení o uložení peněžité pokuty přiměřeně použít předpisy o trestním řízení.³²

Naopak přínosem zavedení trestní odpovědnosti sdružení je podle zákonodárců podnět pro podnikatele, aby přijali důraznější technické, personální a organizační opatření, čímž zamezí vzniku trestně právních následků a v důsledku bude posílena schopnost konkurence mezi jednotlivými podnikateli.

Rakouský zákon má speciální postavení vůči rakouskému trestnímu zákoníku.

Trestným činem je podle zákona jednání, které je ohrožené trestem podle spolkového nebo zemského zákona. Sdružení mohou být odpovědná za jakýkoliv protiprávní čin, který je uveden

---

³¹ Trestní zákoník č. 60/1974 BGB1.

³² Příbelský, P.: Trestná zodpovednosť právnických osôb v Rakúsku, Trestní právo 2007, č. 1, str. 13.

v Trestním zákoníku či souvisejícím předpise. Zákonodárci se tak, podle mého názoru, snaží vyhnout vzniku mezery, k čemuž by mohlo dojít např. při taxativním vymezení protiprávního jednání, jehož by se sdružení mohla dopustit. Navíc vzhledem k neustálému vývoji v Evropské unii by takový seznam musel být stále doplňovaný a rozšiřovaný.

Výjimku tvoří tzv. finanční přečiny, na něž se tento zákon užije jen v případě, že tak stanoví Finanční trestní zákon.³³

Subjektem odpovědnosti je sdružení. Tento pojem je užší než definice právnické osoby podle občanského nebo obchodního práva. Sdružení ve smyslu tohoto zákona jsou právnické osoby jakož i osobní obchodní společnosti, zapsané výdělkové společnosti a evropské hospodářské zájmové sdružení. Zákon taktéž vyjmenovává, co není sdružením: pozůstalost, spolek (tj. samotný stát), země, obce a jiné právnické osoby, pokud jednají k vykonání zákona (orgány hospodářské a služební samosprávy – komory, univerzity, veřejnoprávní organizace – televize ORF, samostatné zařízení – Rakouská národní banka).

V neposlední řadě jsou také exempovány uznané církve, náboženské společnosti a náboženská společenství stejného vyznání, pokud jsou duchovně činná.

Ustanovení § 2 odst. 1 a 2 vymezuje subjekty, které jsou způsobilé přivodit trestní odpovědnost sdružení. Jedná se o tzv. nositele rozhodnutí, resp. nositele rozhodovací pravomoci a spolupracovníka.

Nositel rozhodnutí ve smyslu tohoto zákona je ten, kdo:

1. je jednatelem, členem představenstva nebo prokuristou, nebo kdo je na základě zmocnění k zastupování z důvodů

---

³³ Finanční trestní zákon č. 129/1958, Spolk. Sb. zák.

organizačních nebo na základě plné moci oprávněn sdružení navenek zastupovat,

2. je členem dozorčí rady nebo správní rady nebo vykonává jinak kontrolní oprávnění ve vedoucím postavení, nebo
3. má z jiného důvodu rozhodující vliv na obchodní vedení sdružení.

Pojem nositel rozhodnutí je definován širěji než pojem vedoucí zaměstnanec (srov. § 309 odst. 2 rakouského Trestního zákoníku).

Spolupracovník ve smyslu tohoto zákona je pak ten, kdo ve vztahu ke sdružení:

1. je v pracovním, učebním nebo jiném vzdělávacím/rozvojovém poměru,
2. je v poměru podléhajícímu zákonu o domácí práci č. 105/1961, Spolk.Sb.z. nebo jiném poměru podobnému zaměstnaneckému,
3. je jako přenechaná pracovní síla (§ 3 odst. 4 z. č. 196/1988, Spolk. Sb.z., zákona o přenechání pracovních sil), nebo
4. je ve služebním nebo jiném zvláštním veřejnoprávním poměru.

Platí přitom pravidlo, že trestní odpovědnost sdružení se nevyklučuje s trestní odpovědností nositele rozhodnutí a spolupracovníka za tentýž trestný čin.

Aby vznikla trestní odpovědnost sdružení musí být splněna jedna z podmínek, které zákon udává alternativně, a to buď aby byl čin spáchán ve prospěch sdružení a nebo aby činem byly porušeny povinnosti, které jsou sdružení uloženy.

Obecně lze říci, že odpovědnost sdružení zahrnuje všechny trestné činy, které mají původ ve fungování podniku a porušují nebo ohrožují právní zájmy třetích osob. Mimo tuto odpovědnost samozřejmě stojí činy, které směřují přímo proti

sdružení jako takovému.³⁴ Zákon odlišně upravuje, kdy sdružení odpovídá za trestné činy nositele rozhodnutí a kdy odpovídá za trestné činy spolupracovníka.

Za trestné činy nositele rozhodnutí je sdružení odpovědné, pokud nositel rozhodnutí jako takový čin spáchal protiprávně a zaviněně.

Za trestné činy spolupracovníků je sdružení odpovědné, pokud:

1. spolupracovníci protiprávně uskutečnili skutkový děj, který odpovídá zákonnému odrazu; sdružení je za trestný čin, který předpokládá úmyslné jednání, odpovědné pouze tehdy, pokud spolupracovník jednal úmyslně; za trestný čin, který předpokládá nedbalostní jednání, pouze tehdy, pokud spolupracovník nezachoval podle okolností příkázanou náležitou pečlivost; a
2. spáchání činu bylo umožněno nebo podstatně usnadněno tím, že nositelé rozhodnutí nezachovali podle okolností příkázanou a přičitatelnou náležitou pečlivost, obzvláště pokud tím opominuli podstatné technické, organizační nebo osobní opatření k zabránění takových činů.

Odpovědnost sdružení za čin a trestnost nositelů rozhodnutí nebo spolupracovníků za tentýž čin se vzájemně nevylučují.

Rakouský zákonodárce umožňuje trestat právnickou osobu jen jedinou sankcí, a to peněžitou pokutou. Podmínky jejího ukládání, včetně institutu podmíněného prominutí peněžitě pokuty, polehčující a přitěžující okolnosti jsou upraveny velmi podrobně. Podle zákona se peněžitá pokuta vyměří v denních sazbách. Uložený trest musí představovat alespoň jednu denní sazbu. Množství denních sazeb stanovuje soud

---

³⁴ Příbělský, P.: Trestná zodpovědnost právnických osob v Rakúsku, Trestní právo 2007, č. 1, str. 15.

v závislosti na horní hranici trestu odnětí svobody (srov. § 4 odst. 3). Nejnižší počet denních sazeb je stanoven na 40. Denní sazba se vyměří podle stavu výnosů sdružení s ohledem na jeho jiné hospodářské schopnosti produkovat výkony. Stanoví se částkou, která odpovídá jedné třistašedesátině ($1/360$) ročního výnosu, přičemž může být zvýšen nebo snížen o $1/3$, nejméně však 50 Euro a nejvýše o 10.000 Euro. Slouží-li sdružení obecně prospěšným, humanitárním nebo církevním účelům³⁵ nebo není-li jinak zaměřen na zisk, stanoví se denní sazba nejméně 2 Euro a nejvýše 500 Euro.

Zákonodárce mj. vymezil i okolnosti, které jsou při vyměřování počtu denních sazeb významné a hrají důležitou roli.

Počet se vyměří zejména tím vyšší,

1. čím je větší poškození nebo ohrožení, za něž je sdružení odpovědné,
2. čím vyšší je prospěch získaný trestným činem,
3. čím více bylo protizákonné jednání spolupracovníků trpěno nebo podporováno.

Počet se vyměří nižší zejména tehdy, pokud

1. sdružení již před činem přijalo opatření k zabránění takových činů nebo spolupracovníci byli vedeni k jednání v souladu s právem,
2. sdružení je odpovědné pouze za trestné činy spolupracovníků (§ 3 odst. 3),
3. po činu významně přispělo k nalezení pravdy,
4. následky činu napravilo,
5. podniklo podstatné kroky k zabránění podobných činů v budoucnu,
6. následkem činu byly závažné právní nevýhody pro sdružení nebo jeho vlastníky.

---

³⁵ Z. č. 194/1961, Spolk.sb.z. - §§ 34 až 47 spolkového daňového řádu.

Třetí oddíl prvního článku zákona o odpovědnosti sdružení obsahuje ustanovení o trestním řízení vedeném proti sdružení - označení sdružení, zahájení trestního stíhání, práva stíhaného sdružení, upuštění od trestního stíhání, hlavní líčení, opravné řízení. Ve vztahu ke všeobecným předpisům o trestním řízení je tato úprava speciální a obecné předpisy se užití podpůrně, pokud nejsou použitelné výlučně na fyzické osoby.

5. Trestní odpovědnost korporací v mezinárodních dokumentech

Mezinárodních dokumentů, které se týkají trestní odpovědnosti právnických osob je mnoho (cca 40). Po věcné stránce mají rozličný charakter. Týkají se zejména potírání obchodu s lidmi a sexuálního zneužívání dětí, potlačování organizovaného zločinu, ochrany životního prostředí, trestání korupce, boje proti hospodářské kriminalitě, ochrany spotřebitelů, ochrany finančních zájmů Evropské unie, postihu terorismu.³⁶

Požadavek na zavedení trestní odpovědnosti právnických osob vyplývá z dlouhé řady rámcových rozhodnutí, která slouží k regulaci z oblasti tzv. třetího pilíře a jsou určena ke sblížení zákonů a jiných právních předpisů členských států Evropské unie. Jsou závazná co do výsledku, kterého má být dosaženo, přičemž volba forem a prostředků je ponechána vnitrostátním orgánům. Tyto akty tedy nemají bezprostřední účinek.³⁷

Úmluva o boji proti podplácení zahraničních veřejných činitelů v mezinárodních podnikatelských transakcích, (Paříž, 17. 12. 1997, iniciovalo OECD) - „Každá strana přijme, v souladu se svými právními zásadami, taková opatření, která budou třeba pro stanovení odpovědnosti právnických osob za podplácení zahraničního veřejného činitele.“³⁸ Ustanovení Úmluvy jsou závazná pro Českou republiku, která její obsah vtělila do novely trestního zákona provedené zákonem č. 99/1999 Sb., v podobě ustanovení § 162a tr. zák.

---

³⁶ Král, V.: K trestní odpovědnosti právnických osob - východiska, obsah a systematika zákonné úpravy, *Trestněprávní revue* 2002, č. 4, s. 222.

³⁷ Jelínek, J. a kol.: *Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část. 3. aktualizované vydání.* Linde Praha, 2006, s. 82.

³⁸ Viz Úmluva o boji proti podplácení zahraničních veřejných činitelů v mezinárodních podnikatelských transakcích, pro ČR platná od 21.3.2000.

Úmluva o trestněprávní ochraně životního prostředí,³⁹ (Štrasburk, 4. 11. 1998, RE, ETS no. 172) - požaduje kriminalizování jakéhokoli poškození ovzduší, vody a půdy, které způsobuje smrt nebo vážnou újmu na zdraví, anebo v jehož důsledku vznikne velmi vážné riziko těchto následků. Článek 9 státům ukládá, aby přijaly potřebná opatření k sankcionování právnických osob, pokud trestný čin spáchala v jejich prospěch osoba jednající jako její orgán, reprezentant nebo člen.

Trestněprávní úmluva o korupci,⁴⁰ čl. 18, (Štrasburk, 27. 1. 1999, RE, ETS no.173) - zavádí pravidlo o trestní odpovědnosti právnických osob, jejichž zástupce nebo osoba jednající jménem právnické osoby korumpuje k prospěchu/zisku právnické osoby. Koncepte odpovědnosti právnických osob sleduje model Druhého protokolu k Evropské úmluvě o ochraně finančních zájmů EU (viz níže); právnickou osobou se rozumí subjekt mající takové postavení podle vnitrostátního práva, ovšem vyjma států nebo jiných veřejných subjektů vykonávajících státní pravomoc a vyjma mezinárodních organizací. Úmluva zavazuje členské státy k přijetí opatření k zajištění odpovědnosti právnických osob za trestné činy týkající se aktivního úplatkářství, obchodování s vlivem a praní špinavých peněz. Česká republika, jež je Úmluvou vázána, učinila výhradu, že chování v úmluvě popsané jako aktivní úplatkářství v soukromém sektoru a pasivní úplatkářství v soukromém sektoru bude hodnotit jako trestný čin podle vnitrostátního práva, pokud odpovídají skutkovým podstatám trestných činů stanovených ve zvláštní části trestního zákona České republiky.

---

³⁹ ČR dosud neratifikovala.

⁴⁰ ČR ratifikoval uložením ratifikační listiny dne 8. 9. 2000.

Úmluva o potlačování a financování terorismu,⁴¹ (Valné shromáždění OSN, 9. 12. 1999, č. 54/109) – podle této úmluvy mají státy do svých vnitrostátních právních řádů začlenit skutkovou podstatu shromažďování a poskytování finančních prostředků na teroristické cíle a přiměřeně sankcionovat tyto činy zejména s ohledem na závažnost skutku. Stejně tak financováním některého trestného činu, jež je obsažen v některé z devíti mezinárodních smluv⁴², jež jsou uvedeny v příloze k úmluvě, je považováno za trestný čin podle úmluvy. Článek 5 zavazuje smluvní strany, aby v souladu se svými vnitrostátními principy přijaly opatření s cílem umožnit, aby právnická osoba se sídlem na jejím území nebo založená podle jejího práva byla odpovědná v případě, kdy fyzická osoba zodpovědná za řízení a kontrolu této právnické osoby spáchá při výkonu své funkce trestný čin podle této úmluvy. Tato odpovědnost může být trestní, občanskoprávní nebo administrativní. Sankce pro právnické osoby mají být vždy účinné, přiměřené a odstrašující.

Úmluva EU o ochraně finančních zájmů Evropských společenství, (26. 7. 1995, EU, 41995A1127(03)) – zavazuje členy EU k přijetí skutkové podstaty trestného činu podvodu v souvislosti s výdaji a příjmy ES.

Druhý protokol k Úmluvě EU o ochraně finančních zájmů Evropských společenství, (19. 6. 1997, EU, 41997Y0719(02)) – obsahuje doporučení k zavedení trestní odpovědnosti právnických osob. Článek 3 obsahuje kritéria trestní odpovědnost právnických osob, navazující článek upravuje kritéria pro sankcionování právnických osoba a poslední článek 5. zvláště specifikuje sankci propadnutí majetku právnické osoby.

---

⁴¹ ČR podepsala dne 6. 9. 2000.

⁴² Blíže viz Jelínek, J.: Trestní odpovědnost právnických osob. Linde Praha, 2007, s. 115.

Co se týče peněžních sankcí, stanoví protokol dvě alternativy, tj. trestní nebo mimotrestní peněžní sankce a dále několik dalších druhů sankcí.⁴³

Doporučení Rady Evropy (77)28 o úloze trestního práva při ochraně životního prostředí - čl. 2 vyzývá státy, aby zvážily zavedení trestní odpovědnosti právnických osob veřejné i soukromé sféry za trestnou činnost spáchanou v oblasti životního prostředí.

Doporučení Rady Evropy (81)12 o hospodářské kriminalitě - v čl. 3 doporučuje zavést delikt ní odpovědnost právnických osob v oblasti hospodářské kriminality.

Doporučení Rady Evropy (88)18 o odpovědnosti podniků a jiných právnických osob za delikty spáchané při výkonu jejich aktivit. Tento dokument požaduje, aby členské státy zavedly do svých vnitrostátních právních řádů odpovědnost podniků, založenou na následujících principech:

- podniky by měly být odpovědné za delikty, které spáchají při výkonu svých aktivit i tehdy, pokud delikt vybočuje z rámce jejich činnosti;
- nemělo by být na překážku, že se nepodaří v rámci společnosti identifikovat konkrétní fyzickou osobu, z jejíhož jednání by měla být odpovědnost právnické osoby vyvozena;
- aplikovat trestní odpovědnost a trestní sankce na společnost, pokud to vyžaduje podstata deliktu, stupeň pochybení ze strany společnosti, důsledky pro společnost a potřeba zabránit dalším přestupkům a naopak aplikovat jiné systémy odpovědnosti a sankce, například ty, které ukládají orgány státní správy na takové nezákonné chování, které nevyžaduje nakládání s pachatelem jako se zločincem;

---

⁴³ Jelínek, J.: Trestní odpovědnost právnických osob. Linde, Praha 2007, s. 120-123.

- společnost by měla být zbavena odpovědnosti, pokud její vedení učinilo všechny potřebné kroky, aby zabránilo spáchání deliktu;

- odpovědnost právnické osoby by neměla vylučovat odpovědnost fyzické za tentýž delikt.

Doporučení též uvádí pravidla pro ukládání sankcí a jejich příkladný výčet. Při ukládání sankcí by mělo být dbáno na to, aby trest plnil jak preventivní, tak reparační funkci. Při úvaze o druhu a výši sankce by měla být brána v úvahu povaha společnosti a výše zisku z jejích nelegálních aktivit. Výčet sankcí zahrnuje mimo jiné pokutu, zabavení věci, která sloužila ke spáchání deliktu, zbavení nároku na veřejné subvence, zákaz určité činnosti, zákaz inzerovat své zboží či služby, odebrání licencí, výměna vedení, soudní dohled, zveřejnění rozsudku a likvidace společnosti. Doporučení též navrhuje, aby byl zaveden trestní rejstřík pro právnické osoby.

Společná akce o potírání obchodu s lidskými bytostmi a sexuálního vykořisťování dětí, [24. 2. 1997, Rada EU, 97/154/JVV, 31997E0154)] - článek II. odstavec c) vyjadřuje požadavek zavedení trestní nebo administrativní odpovědnosti právnických osob za jejich jednání týkající se obchodování s lidmi za účelem pohlavního styku, obchodování s dětskou pornografií a sexuálního vykořisťování dětí.

Společná akce o korupci v soukromém sektoru, (22. 2. 1998, Rada EU, 98/745/JI No L 358; 498X0742) - článek 5 tohoto dokumentu obsahuje ustanovení o odpovědnosti právnických osob.

Rámcové rozhodnutí Rady o zvýšené ochraně trestními a jinými sankcemi proti padělání v souvislosti se zavedením eura, (2000, Rada EU, 2000/383/JVV, 32000F0383) - požaduje stíhání právnických osob v souvislosti s trestnými činy padělání a pozměňování eura a jejich uvádění do oběhu. Sankce mají být účinné, přiměřené a odrazující a mají zahrnovat trestní nebo jiné pokuty, popř. zbavení oprávnění pobírat veřejné výhody nebo podpory, dočasný nebo trvalý zákaz výkonu obchodní činnosti, uložení soudního dohledu, zrušení společnosti rozhodnutím soudu.⁴⁴

Úmluva OSN proti nadnárodnímu organizovanému zločinu, (Palermo, 2000, OSN) - požadavek zavedení trestní odpovědnosti právnických osob byl v tomto dokumentu odůvodněn tím, že zločinecké organizace vykonávají i legální podnikatelskou činnost jako právnické osoby, která mnohdy slouží jako krytí pro jejich zločinecké aktivity. V čl. 10 se požaduje, aby každý stát, který přistoupil k Úmluvě, „přijal opatření, slučitelná s jeho právními zásadami, aby byla stanovena odpovědnost právnických osob za účast na závažných trestných činech, na nichž se podílí organizovaná zločinecká skupina.“⁴⁵ Výslovně je zde uvedeno, že tato odpovědnost může být trestní, civilní nebo správní. Vyvozením trestní odpovědnosti právnické osoby nemá být dotčena trestní odpovědnost fyzických osob, které trestné činy spáchaly. Sankce, které budou právnickým osobám po vyvození trestní odpovědnosti ukládány, mají být přiměřené a odrazující.

Společná akce o kriminalizaci účasti na zločinném spolčení, (21. 12. 1998, EU, 98/733/JVV, 31998E0733) - článek 3 dokumentu usiluje o zavedení trestní nebo i jiné

---

⁴⁴ Jelínek, J.: Trestní odpovědnost právnických osob. Linde Praha, 2007, s. 124 - 125.

⁴⁵ Viz Úmluva OSN proti nadnárodnímu organizovanému zločinu, Palermo, 2000, OSN.

odpovědnosti právnických osob za činy, které jsou v tomtéž dokumentu vyjmenovány. Jedná se o nezákonné obchodování s drogami, terorismus, nezákonné obchodování s uměním, „praní“ peněz, vydírání, násilné činy proti životu nebo proti lidské svobodě a vytvoření stavu kolektivního ohrožení lidí.

Corpus Iuris je projekt připravovaný od roku 1996 z iniciativy orgánů Evropské unie. Nejedná se o žádný evropský právní řád, který by měl bezprostřední aplikovatelnost a účinek. Cílem tvůrců je chránit finanční zájmy Evropských společenství. Návrh Corpus Iuris vychází z obecně platných právních zásad národních právních řádů členských zemí Evropských společenství, judikatury Evropského soudního dvora, Evropského soudu pro lidská práva a Evropské úmluvy o lidských právech. Stěžejní zásady trestního práva, které se v Corpus Iuris odrážejí, jsou zásada zákonnosti, zásada zavinění jako základ pro trestní odpovědnost a zásada proporcionality trestu ve vztahu k závažnosti deliktu.

Corpus Iuris se skládá ze dvou částí, a to hmotněprávní a procesní a obsahuje 35 článků.

Články 1 - 8 hmotně právní části definují znaky jednotlivých trestných činů, které mohou ohrožovat finanční zájmy Evropských společenství (podvod v souvislosti s rozpočtem Evropské unie - čl. 1, podvod ve sféře volné soutěže - čl. 2, korupce - čl. 3, zneužití úřední povinnosti - čl. 4, zpronevěra fondů - čl. 5, vyzrazení služebního tajemství - čl. 6, praní a přechovávání majetkových hodnot získaných z nepoctivých zdrojů - čl. 7, zločinné spolčení - čl. 8). Legálně definováno je osm základních skutkových podstat.

Podvod proti rozpočtu Společenství je konstruován jako zaviněné konání nebo opomenutí v oblasti výdajů i příjmů, dochází jak k postihu subvenčního podvodu, tak i

podvodu dotačního, neboť trestným se jeví následující jednání:

- předložení neúplných, nepřesných nebo padělaných údajů s cílem nezákonně získat dotaci nebo subvenci,
- neoznámení údajů, na které se vztahuje oznamovací povinnost, se stejným úmyslem,
- zpronevěra fondů Společenství (dotací a subvencí), které byly v souladu se zákonem poskytnuty.

Je též možné stíhat pachatele, který se dopustil tohoto trestného činu i z nedbalosti. K trestnosti ostatních je třeba úmyslného zavinění (čl. 10).⁴⁶

Čl. 3 obsahuje definici tzv. aktivní korupce (podplácení) a pasivní korupce (přijímání úplatku), kde je postihováno jednání evropských a národních úředníků zodpovědných za řízení, rozdělování, dohled a kontrolu fondů ES.

Články 9 - 17 označují základy trestní odpovědnosti. Článek 14 stanovuje trestní odpovědnost právnických osob. Za trestné činy vyjmenované v člancích 1 - 8 může nést odpovědnost i společnost nebo jiný subjekt způsobilý vlastnit majetek pod vlastním jménem. K založení odpovědnosti musí být splněny podmínka spáchání trestného činu ve prospěch právnické osoby jejím orgánem, reprezentantem nebo jakoukoli osobou, která jedná jejím jménem a podmínka faktické nebo právní moci přijímat rozhodnutí.

Tresty, kterými lze korporaci postihnout, jsou uvedeny v článku 9. Jedná se o soudní dohled, pokutu do výše 1 milionu Euro, publikace rozsudku nebo zabavení věcí, které sloužily ke spáchání trestného činu nebo jsou získány trestným činem jako doplňkové tresty v případě trestného činu podvodu proti rozpočtu Společenství navrhuje vyloučení z budoucího získání podpor, nemožnost sjednat kontrakt s ES a u

---

⁴⁶ <http://www.vnitro.cz/casopisy/s/2000/0030/30lexik.html>.

trestných činů úředníků Společenství lze uložit zákaz výkonu veřejné funkce.

Dá se říct, že výše uvedené články tvoří obecnou část projektu Corpus Iuris. Corpus Iuris požaduje pravou trestní odpovědnost právnických osob. Z jeho ustanovení není patrné, že by byla alternativně přípustná administrativní odpovědnost.

V procesněprávní části, jež je vybudována na čtyřech zásadách - zásada evropské teritoriality, zásada soudního přezkumu, zásada kontradiktorního řízení a zásada subsidiarity národního práva, se předpokládá zřízení široce decentralizovaného **Úřadu Evropského veřejného žalobce/prokurátora**, který bude disponovat zásadně shodnými pravomocemi ve všech členských státech a měl by překonat zásadní odlišnosti anglosaského a kontinentálního pojetí přípravného řízení. Úřad je ve smyslu čl. 18 orgánem ES a je tvořen Evropským veřejným žalobcem (sídlo v Bruselu) a Evropskými delegovanými žalobci, respektive žalobci vnitrostátními.⁴⁷

Tato instituce Evropského společenství bude odpovídat za vyšetřování, trestní stíhání, postavení obžalovaného před soud, zastupování obžaloby před soudem a výkon rozsudků ve věcech kvalifikovaných jako evropské trestné činy. Odsuzující rozsudek je notifikován úřadem Evropského generálního prokurátora orgánům členského státu, které jsou pověřeny místní příslušností pro výkon rozhodnut

---

⁴⁷ <http://www.vnitro.cz/casopisy/s/2000/0030/30lexik.html>

6. Pozitivní a negativní argumentace zavedení pravé trestní odpovědnosti do českého právního řádu

Trestní odpovědnost právnických osob je velmi sporný institut, na nějž jsou vyslovovány různé názory v závislosti na úhlu pohledu toho kterého autora. Výše jsem uvedla, že diskuse na toto téma trvá již několik let. V mnoha evropských státech se zákonodárcům podařilo nejdříve obhájit a poté zavést pravou trestní odpovědnost právnických osob do právního řádu, což je záležitost, která by byla na počátku dvacátého století nemyslitelná. Jednoznačné stanovisko hovořící ve prospěch či naopak v neprospěch však neexistuje. Teoretikové i praktici přichází s různými názory, kterými si vzájemně svá stanoviska vyvracejí. Nutno říci, že většina těchto argumentů stojí na logickém základě.

Důvody pro zavedení trestní odpovědnosti

1. Nové druhy protispolečenských aktivit právnických osob - s rozvojem společenského a hospodářského života produkují korporace nové protiprávní jevy, které je třeba řešit trestněprávní úpravou. Právnické osoby páchají velmi závažnou trestnou činnost, ať už úmyslnou (např. podvodné vylákání dotací) nebo nedbalostní (např. havárie ohrožující životní prostředí), která má mnohdy rozsáhlé a těžko napravitelné důsledky. Trestněprávní úprava je vhodnější pro řešení těchto situací zejména proto, že nabízí širší paletu sankcí než např. správní právo. Navíc trestněprávní postih je spojován s vyšším stupněm difamace, než je tomu v případě správního trestání (např. uložení trestu zveřejnění rozsudku).⁴⁸

---

⁴⁸ Musil, J.: Trestní odpovědnost právnických osob - ano či ne?, *Trestní právo 2000*, č. 7 - 8, s. 3 a násl.

2. Neúčinnost individualizace trestního práva - je spatřována v nemožnosti vypátrání odpovědné fyzické osoby s ohledem na složité pracovní, kontrolní a rozhodovací mechanismy společnosti. Pokud se to podaří, není obvykle možné pro důkazní obtíže prokázat její odpovědnost za spáchaný čin, popř. majetková sankce, která je takovému pachateli - fyzické osobě uložena, je zcela neúčinná pro jeho nesolventnost. Navíc se to vlastní činnosti právnické osoby zpravidla vůbec nedotkne.

Tomuto problému lze čelit právě zavedením trestní odpovědnosti právnických osob, pomocí níž by byla vyplněna mezera sankcionování tam, kde nelze dovést individuální trestní odpovědnost. Nehledě na skutečnost, že některé trestné činy lze spáchat pouze prostřednictvím právnické osoby - např. podvodné vylákání subvencí či dotací.⁴⁹

3. Potřeba aktivizovat kolektivní odpovědnost - tento argument úzce souvisí s tím předchozím, protože individuální trestní odpovědnost není sama o sobě schopna zabránit společensky škodlivým následkům jednání právnických osob. V těchto strukturovaných kolektivech se stále častěji setkáváme s rozptýlením individuální odpovědnosti, jehož důsledkem je skutečnost, že tzv. „nikdo neodpovídá za nic“. Heine tento stav nazval „strukturální individuální neodpovědností“.⁵⁰ Proto zavedení trestního postihu právnických osob by vedlo k lepší a účinnější ochraně společenských zájmů. Navrhovanými sankcemi pro právnické osoby jsou nejčastěji sankce ekonomické povahy, které by zřejmě nejlépe postihovaly deliktní jednání právnických osob a efektivně by působily i na jednání ostatních právnických osob (v rámci generálně preventivní funkce trestu). Správní postih právnických osob je anonymní,

---

⁴⁹ Musil, J., Prášková, H., Faldyna, F.: Úvahy o trestní odpovědnosti právnických osob de lege ferenda. Trestní právo 2001, č. 3, s. 11.

⁵⁰ Musil, J.: Trestní odpovědnost právnických osob - ano či ne?. Trestní právo 2000, č. 7 - 8, s. 3.

probíhá neveřejně, tedy nemá žádoucí generální preventivní účinek.

4. Nedostatečná úprava mimotrestními normami - deliktní odpovědnost právnických osob je nejvíce řešena v oblasti správního práva - správního trestání. Dosavadní úprava je nedostatečná hned z několika hledisek - roztržitost správních deliktů v mnoha správních normách, samostatná úprava skutkových podstat, procesních otázek i možných sankcí v těchto jednotlivých normách. Sankce jsou dalším z důvodů kritiky. Nejčastěji ukládanými sankcemi ve správním řízení jsou pokuty, jejichž výše často přesahuje horní hranici peněžitého trestu ukládaného podle trestního zákona. Navíc chybí kritéria pro ukládání pokut právnickým osobám.

Zásada oportunity, která se ve správním právu s ohledem na sociální důsledky správně právní sankce, častěji uplatňuje, nevyhovuje potřebám společnosti, protože dochází k projednávání jen těch případů, jejichž projednání se jeví účelné.

Jiný omezující faktor správního práva spočívá v tom, že sankce mohou postihovat pouze takové jednání, jehož protiprávnost vyplývá z porušení striktně definovaných a konkrétních pokynů, podle kterých se má subjekt chovat. Tedy úplně chybí abstraktní a generálně platná pravidla chování. Navíc správní právo neupravuje polehčující a přitěžující okolnosti, vývojová stadia, okolnosti vylučující protiprávnost, výše sankcí je chaotická, apod.⁵¹

5. Nedostatečná propracovanost mimotrestních řízení - správní řízení neposkytuje obviněnému dostatečnou záruku uplatnění všech jeho práv. Trestní právo procesní precizně upravuje

---

⁵¹ Král, V.: K trestní odpovědnosti právnických osob - východiska, obsah a systematika zákonné právní úpravy. Trestněprávní revue 2002, č. 8, s. 221 - 223.

postavení obviněného a jeho práva (zásada presumpce nevinny, zákaz reformationis in peius). Trestní řízení disponuje účinnějšími procesními prostředky k objasnění skutku a trestní právo procesní upravuje širokou škálu použitelných důkazních prostředků, jejichž výčet v trestním řádu je demonstrativní. Navíc řízení probíhající podle trestního procesního předpisu umožňuje vůči právnické osobě použít opatření, která nejsou ve správním řízení známa nebo přístupna (prohlídka prostor, záznamy a odposlechy telefonních hovorů, apod.).⁵²

6. Nastolení rovnováhy mezi právy a povinnostmi právnických osob - právnické osoby jsou obdařeny mnohými svobodami, které jsou posilovány jejich ekonomickou, často i politickou mocí. A tomuto katalogu svobod není přiměřený katalog povinností, jejichž plnění často ani není zajištěno. Tento stav pak umožňuje právnickým osobám protispolečenské jednání, aniž by za následky nesly odpovědnost.⁵³

7. Naplnění teorie dělby moci - dosavadní zákonodárství poskytuje sankční oprávnění vůči právnickým osobám pouze administrativním orgánům. Z hlediska vyváženosti mocenských kompetencí se zdá být rozumné udělit trestním soudům přinejmenším stejně účinné sankční možnosti, jako některým administrativním úřadům.⁵⁴

---

⁵² Musil, J., Prášková, H., Faldyna, F.: Úvahy o trestní odpovědnosti právnických osob de lege ferenda. Trestní právo 2001, č. 3, s. 11-12.

⁵³ Hurdík, J.: Trestní odpovědnost právnických osob? Časopis pro právní vědu a praxi 1996, č. 1, s. 28.

⁵⁴ Musil, J.: Trestní odpovědnost právnických osob v novém francouzském zákoníku. Kriminalistika 1995, č. 4, s. 308 a násl.

Důvody proti zavedení trestněprávní odpovědnosti právnických osob

1. Fiktivní subjektivita právnických osob - „Právnické osoby jsou fikcí, jsou umělým konstruktem, který nemá reálný podklad. Je proto vyloučeno, aby figurovaly jako pachatelé trestných činů.“⁵⁵ V současné době je teze Savignioho popírána s tím, že jiná právní odvětví, jako právo občanské nebo obchodní, reálnou roli právnických osob dokládají.⁵⁶

2. Právnické osoby nejsou způsobilé jednat - odpůrci deliktvní způsobilosti tvrdí, že právnická osoba nejedná v trestněprávním smyslu, tj. jak to vyžaduje objektivní stránka skutkové podstaty trestného činu. Právnická osoba, podle jejich názoru, jedná vždy zprostředkovaně, tj. jedná za ni osoba fyzická, resp. lidský faktor. A toto zprostředkované jednání jí nemůže být přičítáno a nemůže ani založit její trestní odpovědnost. Musil popírá výše uvedenou argumentaci s tím, že „jestliže jsou právnické osoby reálně způsobilé být samostatně nositeli práv a povinností, potom musí být také způsobilé jednat buď konformně, tj. v souladu s příkazem práva, nebo naopak nekonformně, tj. v rozporu s právními povinnostmi.“⁵⁷

3. Právnické osoby nejsou způsobilé jednat zaviněně - vždy je zapotřebí vnitřního psychického stavu pachatele k trestnému činu, což právnická osoba mít nikdy nemůže, protože se jedná o uměle vytvořené v reálném světě neexistující těleso, které je řízeno lidským faktorem. Zavinění ve vztahu k trestní odpovědnosti právnických osob je třeba formulovat ve smyslu

---

⁵⁵ Musil, J., Prášková, H., Faldyna, F.: Úvahy o trestní odpovědnosti právnických osob de lege ferenda. Trestní právo 2001, č. 3, s. 12.

⁵⁶ Novotný, O. a kol.: Trestní právo hmotné. 5. vydání. Praha, Aspi, 2007, s. 215.

⁵⁷ Musil, J.: Trestní odpovědnost právnických osob - ano či ne?. Trestní právo 2000, č. 7 - 8, s. 3.

přičitatelnosti trestného činu právnické osobě na základě chybného zvládnutí zvýšeného rizika vyplývajícího z provozování podniku. Jedná se o tzv. vinu vedení podniku. Podle tohoto pojetí lze právnické osobě přičítat spáchání trestného činu, jestliže trestný čin byl spáchán na podkladě rozhodnutí, schválení nebo pokynu jejích orgánů nebo ovládajících osob, nebo proto, že její orgány nebo jiné odpovědné osoby neprovedly taková opatření, která měly provést podle zákona nebo která po nich lze spravedlivě požadovat, zejména neprovedly povinnou nebo potřebnou kontrolu nad činností zaměstnanců nebo jiných osob, jimž jsou nadřizeny, anebo neučinily nezbytná opatření k zamezení nebo odvrácení následků spáchaného trestného činu.⁵⁸

Němečtí zastánci trestní odpovědnosti právnických osob by vedle individuální viny fyzických osob vytvořili paralelní pojem „vina právnické osoby“, který nemá psychologický dopad. Různí autoři tento druh viny označují různě: vina podniku, funkcionální vina orgánu, zavinění organizace. Jiný názor na celou problematiku zaujímá Heine, který doporučuje vytvořit originální trestní právo korporací, které by stálo vedle individuálního trestního práva a kde by subjektivní stránku trestného činu právnické osoby tvořila „vina vedení podniku, tj. chybný výkon rizikového managementu, tedy chybné zvládnutí zvýšeného rizika vyplývajícího z provozování podniku vedoucího k sociálním poruchám.“⁵⁹

V anglosaské právní oblasti se k odůvodnění zavinění u právnických osob využívá
identifikační teorie.

4. Nevhodnost a neúčelnost trestních sankcí - trestní sankce neplní vůči právnické osobě svůj účel generální ani

---

⁵⁸ Novotný, O. a kol.: Trestní právo hmotné. 5. vydání. Praha: Aspi, 2007, s. 215-216.

⁵⁹ Jelínek, J.: Trestní odpovědnost právnických osob. Linde Praha, 2007, s. 62.

individuální prevence. Při rozšíření katalogu sankcí, např. zavedením trestu úplné likvidace právnické osoby nebo zákazem provozu určité činnosti, lze odvrátit právnickou osobu od trestné činnosti, ať už jde o samotné provinilé společnosti, tak i potenciální pachatele.

5. Právnické osoby se mohou vyhnout trestní odpovědnosti tím, že se v situaci ohrožení trestním postihem samy zlikvidují nebo jinak znemožní výkon trestu. Pak hrozí nerovnost podmínek, kdy solidní firmy budou za své jednání odpovědny a zločinecké organizace trestnímu postihu uniknou.

6. Trestní sankce pro právnické osoby jsou nespravedlivé, protože postihují i nevinné osoby - nespravedlnost je spatřována zejména pokud mezi spácháním trestného činu a uložením trestu uplyne delší doba a mezi tím dojde ke změně osazenstva takového společenství. Tedy připuštění odpovědnosti právnických osob je v rozporu se zásadou personality trestů. Nespravedlnost trestní sankce může dopadnout i na věřitele, drobné akcionáře, kteří nemohli deliktní jednání právnické osoby ovlivnit. Podle Musila by se tomu dalo předejít vytvořením katalogu trestů, jejichž vedlejší nežádoucí dopad na nevinné lidi bude minimální. Tresty budou určeny alternativně a rámec trestních sazeb bude vymezen široce, takže bude pouze na soudech, aby při ukládání trestu vzaly v potaz veškeré individuální skutečnosti konkrétního případu.⁶⁰ V této souvislosti je třeba poznamenat, že i s trestáním fyzických osob souvisí tyto nežádoucí dopady (např. odsouzení muže živitele rodiny k nepodmíněnému trestu odnětí svobody).

---

⁶⁰ Musil, J., Prášková, H., Faldyna, F.: Úvahy o trestní odpovědnosti právnických osob de lege ferenda. Trestní právo 2001, č. 3, s. 12.

7. Zásada subsidiarity trestní represe - trestní právo a jeho nástroje má být pro zákonodárce „ultima ratio“. Podle odpůrců zavedení deliktů odpovědnosti právnických osob, je správně právní úprava sankcionování, schopna zabezpečit ochranu zájmů a společenských hodnot, na něž útočí právnické osoby svým protiprávním jednáním a je zároveň rychlejší, efektivnější a hospodárnější než náročné trestní řízení.

8. Princip speciality - právnické osoby existují a jsou způsobilé jen je-li to nevyhnutelné k plnění jejich poslání. Jejich posláním není páchaní deliktů a proto nejsou právnické osoby schopné páchat delikty.⁶¹

9. Rozpor se zásadou ne bis in idem - není možné zároveň stíhat odpovědného člena právnické osoby a samotnou právnickou osobu.

10. Nadměrná kriminalizace obchodního světa - hospodářská sféra je příliš složitá, než aby ji bylo možné regulovat tak hrubými a necitlivými instrumenty, jako jsou trestní sankce. Hospodářský život má dostatek osvědčených nástrojů k regulaci, ať už ekonomických či soukromoprávních. Protiargumentem je četnost případů závažných excesů v činnosti právnických osob, jež není správním právem schopné regulovat, resp. taková regulace je neúčinná. Trestní právo se svými mechanismy by tak hrálo doplňkovou roli.⁶²

---

⁶¹ Musil, J., : Trestní odpovědnost právnických osob - ano či ne?, Trestní právo 2000, č. 7-8, s.

⁶² Musil, J.: Trestní odpovědnost právnických osob v novém francouzském trestním zákoníku. Kriminalistika 1995, č. 4, s. 308 a násl.

7. Zamítnutý vládní návrh zákona o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim

Návrh zákona o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim (dále jen návrh cit. zák.) byl Poslanecké sněmovně předložen k projednání 21. 7. 2004 a to spolu s návrhem trestního zákoníku (dále jen trestní zákoník)⁶³, v rámci trestněprávní reformy. Návrh cit. zák. byl zamítnut v prvním čtení. Většina poslanců namítala nadbytečnost a škodlivost takové právní úpravy, která by vedla ke kriminalizaci podnikání v ČR. Častým argumentem proti zavedení trestní odpovědnosti právnických osob byla koncepce trestání a některé druhy trestů (např. zrušení právnické osoby, propadnutí majetku, zákaz ucházet se o veřejné zakázky nebo přijímat dotace, apod.). Nutno říci, že kritika návrhu cit. zák. byla oprávněná. Navrhovaná úprava byla, jak uvádím níže, nedostatečně propracovaná a důvodová zpráva ne vždy odůvodňovala úpravu jednotlivých ustanovení a tedy nebyl zřejmý záměr zákonodárců.

Např. podle důvodové zprávy by trestní odpovědnost právnických osob umožňovala účinnější postih některých závažných jednání korporací výslovně uvedených ve zvláštní části trestního zákona. Samotný zákon o trestní odpovědnosti právnických osob však umožňuje odpovědnost jak za zločiny, tak za přečiny, za něž podle trestního zákoníku hrozí trest odnětí svobody do tří let. Tedy zde dochází ke koncepční nejednotnosti mezi tím, co uvádí důvodová zpráva a návrhem cit. zák. Má-li totiž navrhovaný zákon umožnit účinnější postih některých závažných jednání, pak je logicky nesmyslné postihovat

---

⁶³ Zák. č. 40/2009 Sb., ve znění zákona č. 306/2009 Sb., Trestní zákoník

jednání právnických osob za přečiny, které rozhodně nemůžeme za závažné jednání označit.⁶⁴

Návrh cit. zák. navazuje na trestní zákon a trestní řád. Někdy proto bývá označován jako vedlejší trestní zákon a vedlejší trestní řád. Není zřejmé, proč byla úprava delikttní odpovědnosti právnických osob vložena do samostatného zákona, když byla přijímána v rámci trestněprávní reformy spolu s trestním zákoníkem.⁶⁵ Jediné možné vysvětlení by nasvědčovalo tomu, že každý subjekt, pokud za subjekty uvažujeme právnické osoby, fyzické osoby - dospělí a fyzické osoby - mladiství, je upraven v samostatném zákoně. Bohužel se o této skutečnosti lze jen dohadovat. Někteří autoři se přímo přimlouvali za úpravu delikttní odpovědnosti právnických osob v samostatném zákoně z důvodu lepší přehlednosti.⁶⁶

Působnost trestních zákonů

Ustanovení § 2 návrhu zákona o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim (dále jen cit. zák.) upravuje působnost trestních zákonů, přičemž zákonodárce pamatoval na povahové odlišnosti osob právnických od fyzických, pokud jde o jejich vznik, existence a zánik.

Podle zákona České republiky má být posuzována trestnost činu spáchaného na území ČR právnickou osobou, která má sídlo v ČR nebo má na území ČR umístěn podnik nebo jeho organizační složku, anebo zde alespoň vykonává svoji činnost nebo zde má svůj majetek. Z první části ustanovení lze dovodit princip

---

⁶⁴ Vantuch, P.:K návrhu zákona o trestní odpovědnosti právnických osob. Trestní právo 2003, č. 3, s. 5.

⁶⁵ Zákon č. 40/2009 Sb., Trestní zákoník nabývá účinnosti 1. ledna 2010.

⁶⁶ Král, V.: K trestní odpovědnosti právnických osob - východiska, obsah a systematika zákonné úpravy, Trestněprávní revue 2002, č. 8, s. 223.

teritoriality, který se užívá k určení místní působnosti trestního zákona. Druhá část věty vymezuje právnické osoby, na něž se vztahuje působnost českých trestních norem, což odpovídá principu personality. Ve výše uvedeném ustanovení tak dochází ke kombinaci dvou základních principů trestního práva hmotného, které současný trestní zákon staví vedle sebe. Navrhovaná úprava tak, podle mého názoru, jednoznačněji vystihuje podmínky působnosti českých trestních zákonů.

Trestný čin se považuje za spáchaný na území ČR, dopustila - li se právnická osoba jednání na území ČR, i když porušení nebo ohrožení zájmu chráněného trestním zákonem nastalo nebo mělo nastat zcela nebo z části v cizině, nebo dopustil-li se jednání v cizině, pokud porušení nebo ohrožení zájmu chráněného trestním zákonem nastalo nebo mělo, byť jen z části, nastat na území ČR.

V těchto dvou případech se jedná o tzv. distanční delikty, tedy takové u nichž mezi jednáním a následkem existuje určitá vzdálenost. Trestnost těchto jednání bude posuzována také podle českých trestních zákonů.

Aby mohl být užit zákon ČR vůči subjektům, jež jsou vymezeny v dalším ustanovení § 2 návrhu cit. zák., musí být zároveň naplněny dvě podmínky. Jednak musí jít o právnické osoby, které mají sídlo v ČR, popř. mají sídlo mimo ČR, mají - li na území ČR podnik nebo jeho organizační složku nebo právnické osoby, které zde alespoň vykonávají svoji činnost nebo zde mají svůj majetek. A druhou podmínkou je spáchání trestného činu v cizině. Tento odstavec opět kopíruje princip personality.

Z výše uvedených ustanovení, jednak toho, které kombinuje princip personality a teritoriality a jednak toho, které obsahuje pouze princip personality v podstatě vyplývá, že české trestní normy by se měly vztahovat na jakékoli jednání právnické osoby, která má u nás sídlo, podnik nebo jeho organizační složku, vykonává zde činnost nebo má na našem území svůj majetek, bez ohledu na to, jestli k takovému jednání došlo u nás nebo v cizině. Takto navržená úprava je zbytečně komplikovaná a širokospektrá.

Ne všechny právnické osoby spadají do působnosti českých trestních zákonů. Exempce nalezneme v § 3 návrhu cit. zák. Podle něj jsou z pravomoci orgánů činných v trestním řízení vyňaty: ČR, Česká národní banka a územní samosprávné celky.

Pokud jde o vynětí ČR, pak podle důvodové zprávy, návrh cit. zák. nepředpokládá, že by trestný čin spáchaný představitelem státu mohl vycházet z jeho zvláštních vnitřních zájmů. Má se za to, že trestný čin spáchaný představitelem státu je jeho osobní čin, chápaný jako čin fyzické osoby.

A pokud jde o vynětí či ponechání cizích států v působnosti českých orgánů činných v trestním řízení, není tato otázka v navrhovaném ustanovení § 3 upravena. Lze se však domnívat, že působnost českých zákonů nelze vztahovat na cizí státy, neboť by došlo k překročení principu suverenity státu. Tento princip se totiž omezuje pouze na územní prostor toho kterého státu.

Stejně tak jsou trestně neodpovědné Česká národní banka a územní samosprávné celky. Důvodem pro jejich vyloučení je ten fakt, že tyto orgány vykonávají některé, zákonem jim svěřené, státní funkce, takže pokud by nebyly vyňaty z trestní odpovědnosti, byla by popřena jejich autonomie.

I slovenští zákonodárci se nejméně dvakrát pokoušeli prosadit zavedení trestní odpovědnosti, bohužel taktéž neúspěšně.⁶⁷ V následujícím textu budou komparována vybraná ustanovení s navrhovanou slovenskou úpravou.⁶⁸ Podle osnovy slovenského návrhu se trestní odpovědnost neměla vztahovat na stát, státní orgány, obce a vyšší územně samosprávné celky a mezinárodní organizace veřejného práva, a to ze stejných důvodů jako uvádí návrh cit. zák.

Další ustanovení uvádí, že trestnost činu spáchaného v cizině právnickou osobou, která nemá sídlo v ČR, ani na území ČR nemá umístěn podnik nebo jeho organizační složku, ani zde nevykonává svou činnost, ani zde nemá majetek, se posuzuje podle zákona ČR, byl - li spáchán ve prospěch fyzické osoby, která je podnikatelem, nebo právnické osoby, která má sídlo na území ČR, nebo zde má podnik, organizační složku, provozovnu nebo místo podnikání. Podmínkou trestnosti právnické osoby v tomto případě je domovský vztah k ČR fyzické nebo právnické osoby, v jejíž prospěch byl trestný čin spáchán.

---

⁶⁷ V roce 2004 byl Národní radě SR předložen návrh č. 656, který předpokládal zavedení trestní odpovědnosti právnických osob za všechny trestné činy, za podmínky, že trestní zákon tuto odpovědnost nevyklučuje. Návrh netvořil samostatný zákon, ale měl doplnit obecnou část nového trestního zákoníku. Bohužel tento návrh nebyl přijat.

Dalším pokusem byl návrh samostatného zákona o trestní odpovědnosti právnických osob a o změně a doplnění některých zákonů, který byl vypracován Ministerstvem spravedlnosti SR a předložen slovenské vládě (materiál č. 3302/2006), která ho 22. února 2006 schválila a postoupila k projednání Národní radě SR. Vzhledem k tomu, že proběhly předčasné volby, k projednání návrhu již nedošlo.

⁶⁸ Záhora, J.: Trestná zodpovednosť právnických osôb, in: Rekodifikácia trestného práva, Zborník príspevkov z celoštátnej konferencie s medzinárodnou účasťou konanej 17. mája 2004, Akadémia policajného zboru v Bratislave, Katedra trestného práva, s. 67 - 75.

Zásadu univerzality promítli zákonodárci do ustanovení § 3 odst. 4 cit. zák. Podle ní je možné stíhat i právnickou osobu, která nemá sídlo v ČR, ani na území ČR nemá umístěn podnik nebo jeho organizační složku, ani zde nemá majetek, pokud tak ovšem stanoví mezinárodní smlouva, k jejíž ratifikaci dal souhlas Parlament a kterou je ČR vázána.

Pro úplnost je třeba poznamenat, že ustanovení odstavců 1 - 4 se neužije, vylučuje - li to mezinárodní smlouva.

Na Slovensku bude působnost určovat:

1. místo spáchání činu, kdy odpovědnost ponese právnická osoba za spáchání trestného činu na území Slovenské republiky, a to bez ohledu na fakt, kde má ve skutečnosti sídlo,
2. sídlo právnické osoby, kdy pokud právnická osoba spáchala trestný čin v cizině a má své sídlo ve Slovenské republice, anebo má na území Slovenské republiky podnik či organizační složku, bude také podléhat normám trestního zákoníku Slovenské republiky,
3. ratifikovaná a vyhlášená mezinárodní smlouva, kdy v případě, že právnická osoba spáchala trestný čin v cizině a zároveň nemá na území Slovenské republiky sídlo, podnik ani organizační složku, a pokud mezi dotčenými státy platí mezinárodní smlouva, tak bude taková právnická osoba souzena podle slovenského trestního zákona.

Trestné činy

Trestní zákoník dělí trestné činy v závislosti na jejich závažnosti, která je vyjádřena trestní sazbou a formou zavinění, na přečiny a zločiny. Přečiny jsou všechny

nedbalostní trestné činy a ty úmyslné trestné činy za něž hrozí trest odnětí svobody do pěti let. Ostatní trestné činy uvedené ve zvláštní části trestního zákoníku budou označovány jako zločiny, popř. zvláště závažné zločiny (srov. § 14).

Podle původní varianty neměl návrh cit. zák. vymezovat trestné činy, jichž by se právnická osoba mohla dopustit a jednoduše by se odkazovalo na trestní zákoník. Taková úprava by byla především shodná s úpravou u fyzických osob. Z připomínkového řízení vzešlo hlavní negativum této úpravy, které spočívá v tom, že orgány činné v trestním řízení by v každém jednotlivém případě musely zvažovat, zda vzhledem k povaze trestného činu může vzniknout odpovědnost právnické osoby za daný trestný čin. Z teoretického hlediska by taková úprava navíc odporovala základní zásadě trestního práva hmotného *nullum crimen sine lege certa*. Proto zákonodárci přistoupili k taxativnímu vymezení trestných činů, jichž se může právnická osoba dopustit - viz § 4 návrhu cit. zák.

Zařazení některých trestných činů se s ohledem na povahu právnické osoby zdá být zcela nelogické - trestný čin znásilnění, sexuální nátlak nebo pohlavní zneužívání. Nicméně tvůrci návrhu cit. zák. vycházeli především z mezinárodních smluv, jimiž je Česká republika vázána. A právě z tohoto důvodu jsou v taxativním výčtu zahrnuty i takové trestné činy, kterých se právnická osoba dopustit jednoduše nemůže. Podle důvodové zprávy vyžaduje Rámcové rozhodnutí Rady EU o boji proti sexuálnímu zneužívání dětí a dětské pornografii (2004/68/JHA) trestní odpovědnost právnických osob i za takové trestné činy, přičemž u některých se nepředpokládá odpovědnost přímo ve formě spolupachatelství, ale spíše ve formě účastenství, kdy se právnická osoba podílí na spáchání takového trestného činu a má z něho prospěch.

Podle Jelínka by při případném zavedení pravé trestní odpovědnosti právnických osob do českého právního řádu bylo žádoucí, „pokud jde o rozsah kriminalizace, dát jednoznačně přednost principu taxativního výčtu trestných činů, za které by odpovídala právnická osoba. Takové řešení jednoznačně vyhovuje lépe zásadě nullum crimen sine lege certa. Výběr trestných činů by měl být omezen jen na trestné činy, o nichž hovoří mezinárodní dokumenty a doporučení.“⁶⁹ Autor v této souvislosti uvažuje o zavedení zvláštních skutkových podstat trestných činů nad rámec obecné právní úpravy obsažené ve zvláštní části trestního zákona. Shoduje se s Králem, že by se spíše mělo jednat o modifikaci některých skutkových podstat trestných činů zakotvených v trestním zákoně.⁷⁰

Podle slovenského návrhu rekodifikace⁷¹ bude právnická osoba moci svým jednáním spáchat jakýkoli trestný čin upravený slovenským trestním zákoníkem s výjimkou těch, u nichž je k naplnění skutkové podstaty zapotřebí speciálního/konkrétního subjektu (např. voják, matka novorozeného dítěte, apod.).

Pachatel, spolupachatel a účastník

Pachatelem trestného činu je právnická osoba, které lze přičítat porušení nebo ohrožení zájmu chráněného trestním zákonem způsobem uvedeným v tomto zákoně (srov. § 6 odst. 1 návrhu cit. zák.). K tomu, abychom mohli právnickou osobu označit za pachatele trestného činu je zapotřebí zjišťovat objektivní i subjektivní předpoklady trestní odpovědnosti

---

⁶⁹ Jelínek, J.: Trestní odpovědnost právnických osob. Linde Praha, 2007, s. 54.

⁷⁰ Jelínek, J.: Trestní odpovědnost právnických osob. Linde Praha, 2007, s. 54.

⁷¹ http://www.justice.gov.sk/lrv/2004/tzlr0402_05.rtf.

právnícké osoby a hlavním vodítkem pro zjištění pachatelství, resp. spolupachatelství je ustanovení o přičitatelnosti trestného činu právnícké osobě.

Pachatelem, podle návrhu cit. zák., by měla být i taková právnícká osoba, která k provedení činu užila jiné právnícké nebo fyzické osoby (§ 6 odst. 2). Takto popsané jednání je v trestním právu hmotném obecně chápáno jako nepřímé pachatelství a fyzická nebo právnícká osoba užitá ke spáchání trestného činu je označována jako živý nástroj v ruce pachatele.⁷²

Byl-li čin spáchán společným jednáním více právníckých osob nebo více právníckých a fyzických osob, odpovídá každá z nich, jako by trestný čin spáchala sama (§ 6 odst. 3). Obecně musí spolupachatelství vykazovat dva znaky: spáchání trestného činu společným jednáním a existence společného úmyslu k tomu směřujícímu.

Pokud je trestný čin spáchán ve spolupachatelství, pak každá fyzická nebo právnícká osoba, jež se na něm podílela společným jednáním a úmyslem, odpovídá za celou škodu, která trestným činem vznikla a za rozsah činu, pokud se k nim vztahovalo zavinění (srov. č. 41/93 - III. Sb. rozh. tr.).

Účastníkem na dokonaném trestném činu nebo jeho pokusu je ten, kdo úmyslně spáchání trestného činu zosnoval jako organizátor, vzbudil v jiném rozhodnutí spáchat trestný čin jako návodce a nebo umožnil, usnadnil jinému spáchání trestného činu, zejména opatřením prostředků, odstraněním překážek, vylákáním poškozeného na místo činu, hlídáním při činu, radou, utvrzováním v předsevzetí nebo slibem přispět po trestném činu jako pomocník (§ 6 odst. 4 cit. zák.).

---

⁷² Trestní zákoník zakotvil právní úpravu termínu nepřímý pachatel (srov. § 22 odst. 2).

Společnou zásadou pro všechny formy účastenství v užším slova smyslu je zásada akcesority účastenství, tedy závislost trestní odpovědnosti účastníka na jednání hlavního pachatele, který se o trestný čin alespoň pokusil nebo jej dokonil. Pokud se hlavní pachatel ani nepokusil o trestný čin, k němuž směřovalo jednání účastníka, pak přichází v úvahu odpovědnost za přípravu k trestnému činu, ovšem tato odpovědnost vzniká pouze v případě, že se jednalo o přípravu k zvláště závažnému trestnému činu.⁷³

Přiřitatelnost trestného činu právnické osobě

Návrh cit. zák. vymezuje případy, kdy právnická osoba ponese trestní odpovědnost. Ustanovení § 5 návrhu cit. zák. řeší zavinění ve vztahu k právnické osobě jako uměle vytvořenému subjektu práva. Pro tento účel byl po vzoru zahraničních právních úprav zvolen princip tzv. přiřitatelnosti.

Návrh cit. zák. (§ 5 odst. 1) uvádí, že čin přiřitatelný právnické osobě je čin spáchaný jejím jménem, v jejím zájmu nebo na úkor či v zájmu jiného, jestliže naplňuje znaky některého z trestných činů uvedených v § 4 návrhu cit. zák. a je jí přiřitatelný, pokud tak jednal statutární orgán nebo jeho člen, dále ten, kdo je oprávněn činit jménem právnické osoby nebo v jejím zastoupení právní úkony ten, kdo v rámci této právnické osoby vykonává řídicí či kontrolní činnost, jestliže jeho jednání bylo alespoň jednou z podmínek vzniku následku, zakládajícího trestní odpovědnost právnické osoby a nebo pokud tak jednal zaměstnanec při plnění pracovních úkolů (§ 5 odst. 1).

---

⁷³ Jelínek, J. a kol.: Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část. 3. aktualizované vydání. Linde, Praha 2006, s. 306.

Jak uvádí důvodová zpráva, podle § 20 odst. 1 občanského zákoníku (dále jen OZ) je jednání statutárního orgánu, tj. osob, které jsou k tomu oprávněny zákonem, smlouvou o zřízení právnické osoby nebo zakládací listinou, vlastním jednáním právnické osoby. Tedy přímým jednáním samotné právnické osoby se rozumí jednání jejím statutárním orgánem. Mezi právnickou osobou a statutárním orgánem existuje soukromoprávní vztah, který se řídí ustanoveními o smlouvě mandátní, pokud ze zákona nebo ze smlouvy o výkonu funkce nevyplývá něco jiného. Pokud jako statutární orgán jedná více osob, pak jsou všichni členové ze zákona oprávněni jednat samostatně.⁷⁴ Podobnou úpravu obsahuje i ustanovení obchodního zákoníku (srov. § 13 odst. 1, věta druhá), podle něhož právnická osoba jedná statutárním orgánem nebo za ni jedná zástupce. Tedy právní úkony učiněné statutárním orgánem jsou právní úkony právnické osoby.

Dalším oprávněným jednat jménem právnické osoby nebo za ni je její zástupce. Zástupcem je ten, kdo oprávněně jedná za jiného jeho jménem s právními účinky pro zastoupeného.

Na základě smluvního zastoupení jedná za právnickou osobu zvolená fyzická osoba nebo jiná právnická osoba (srov. § 31 a násl. OZ) a to na základě udělené plné moci. Jedná se o zastoupení smluvní přímé, z čehož vyplývá, že jednání zvoleného zástupce má právní účinky přímo vůči zastoupené právnické osobě, jejímž jménem zástupce jedná a zároveň právní úkony učiněné vůči zástupci třetí osobou mají stejné právní účinky, jakoby byly učiněny vůči samotné právnické osobě. Překročí-li zástupce své oprávnění, je tím právnická osoba vázána pouze v případě, že tento právní úkon dodatečně schválí. V opačném případě je z tohoto jednání odpovědný sám zástupce.

---

⁷⁴ Pejšek, V.: Právní subjektivita právnických osob v právu hmotném. Trestní právo 2001, č. 11, s. 9.

Právníckou osobu zastupují její zaměstnanci či členové, pokud je to vzhledem k jejich pracovnímu zařazení obvyklé. Takto specifikované zastoupení právnícké osoby vzniká přímo ze zákona – zákonné zastoupení, k jehož vzniku se nevyžaduje výslovného zmocnění. Z těchto právních úkonů je oprávněna a zavázána sama právnícká osoba, nikoli zaměstnanec nebo člen.⁷⁵ Pokud ovšem tyto subjekty překročí oprávnění zákonného zastoupení, je tím zastoupená právnícká osoba vázána jen pokud se právní úkon týká předmětu činnosti právnícké osoby a jde o překročení o kterém třetí osoba nemohla vědět.

Na základě požadavků mezinárodních smluv upravuje návrh cit. zák. další subjekt, který svým jednáním může založit trestní odpovědnost právnícké osoby. Jedná se o osobu, která v rámci právnícké osoby vykonává řídicí či kontrolní činnost, jestliže její jednání bylo alespoň jednou z podmínek vzniku následku, zakládajícího trestní odpovědnost právnícké osoby.

Také zaměstnanec může při plnění pracovních úkolů založit deliktní odpovědnost právnícké osoby, která jej zaměstnává. Právnícká osoba bude za jeho jednání odpovídat pouze za podmínek uvedených v § 5 návrhu cit. zák.

Důvodová zpráva definuje podstatu jednání právnícké osoby jako formální podmínku trestní odpovědnosti právnícké osoby. Formální podmínku doplňuje materiální stránka této odpovědnosti.

Právnícké osobě lze podle návrhu cit. zák. (§ 5 odst. 2) přiřítat spáchání trestného činu jestliže:

---

⁷⁵ Pejšek, V.: Právní subjektivita právníckých osob v právu hmotném. Trestní právo 2001, č. 11, s. 10.

trestný čin byl spáchán na podkladě rozhodnutí, schválení nebo pokynu jejích orgánů nebo osob uvedených v odstavci 1 písm. a), b) nebo c), nebo

trestný čin byl spáchán proto, že její orgány nebo osoby uvedené v odstavci 1 písm. a), b) nebo c) neprovedly taková opatření, která měly provést podle zákona nebo která po nich lze spravedlivě požadovat, zejména neprovedly povinnou nebo potřebnou kontrolu nad činností zaměstnanců nebo jiných osob, jimž jsou nadřizeny, anebo neučinily nezbytná opatření k zamezení nebo odvrácení následků spáchaného trestného činu.

Jak uvádí důvodová zpráva, legislativci použili úpravy, která nabízí spojení fyzických a právnických osob s trestným činem neboť je zřejmé, že v činnosti každé právnické osoby hraje významnou roli právě lidský faktor.

Materiální důvody odpovědnosti právnické osoby jsou tvořeny dvěma druhy přičitatelnosti a podmíněny objektivním následkem. V těchto případech se jedná o zvláštní odpovědnost za zavinění, která ale není zcela objektivní. Aby trestný čin mohl být přičten právnické osobě musí být splněn požadavek souvislosti s páčáním trestného činu a musí se přihlédnout k povaze právnické osoby, jejíž zájmy mohou být jiné než zájmy jednotlivce.

Tedy formální podmínka trestní odpovědnosti je stanovena v prvním odstavci, který definuje podstatu jednání právnické osoby a druhý odstavec obsahuje jako další podmínku požadavek protiprávnosti.⁷⁶

Výše popsané dva druhy přičitatelnosti jsou alternativní, tzn. k tomu, aby právnická osoba nesla odpovědnost za trestný čin stačí naplnit jednu z forem přičitatelnosti podle § 5 odst 2 písm a), nebo b) návrhu cit. zák.

---

⁷⁶ Jelínek, J.: Trestní odpovědnost právnických osob. Linde Praha, 2007, s. 74.

Vzniku odpovědnosti právnické osoby nebrání ani fakt, že konkrétní viník - fyzická osoba nebude zjištěn.

Návrh cit. zák. pamatuje i na případy, kdy právnická osoba nevznikla, nebo sice vznikla, ale neplatně, nebo právní úkon, který měl založit oprávnění k jednání za právnickou osobu je neplatný nebo neúčinný nebo není - li jednajícím fyzická osoba za takový nebo jiný trestný čin trestně odpovědná. Ve všech těchto případech se právnická osoba dopustila deliktního jednání a spáchala trestný čin.

Slovenský trestní zákon blíže specifikuje, kdy by se jednalo o trestný čin spáchaný právnickou osobou. Právnická osoba se dopustí trestného činu, pokud při její činnosti jednal v rozporu se všeobecně závazným právním předpisem za účelem získání prospěchu či jiné výhody pro tuto osobu:

1. její statutární orgán nebo jeho člen,
2. člen dozorčího orgánu,
3. jiná osoba oprávněná jednat nebo rozhodovat za právnickou osobu.

Trestní odpovědnost právnické osoby by se neměla vylučovat s odpovědností fyzické osoby.

Trestní odpovědnost právního nástupce právnické osoby

Trestní odpovědnost právnické osoby přechází na jejího právního nástupce jen tehdy, když právní nástupce nejpozději v okamžiku vzniku právního nástupnictví věděl nebo vzhledem k okolnostem a k svým poměrům mohl vědět, že se právnická osoba před vznikem právního nástupnictví dopustila trestného

činu. Trestní odpovědnost právnické osoby prohlášením konkursu, vstupem do likvidace nebo zavedením nucené správy nezaniká (§ 7 odst. 1 návrhu cit. zák.). Právním nástupcem je označován ten, kdo nastupuje v právní postavení předchůdce.

Přešla-li trestní odpovědnost podle odstavce 1 na více právních nástupců právnické osoby, přihlédne soud při rozhodování o druhu a výměře trestu nebo ochranného opatření i k tomu, v jakém rozsahu na každého z nich přešly výnosy, užitky a jiné výhody ze spáchaného trestného činu, případně i k tomu, v jakém rozsahu kterýkoli z nich pokračuje v činnosti, jež byla předmětem spáchaného trestného činu. Přiměřeně podle tohoto ustanovení bude soud postupovat v případě, kdy dojde ke zrušení právnické osoby a její likvidaci po pravomocném skončení trestního stíhání (§ 7 odst. 2 návrhu cit. zák.).

Účinná lítost

Aby došlo k zániku trestní odpovědnosti právnické osoby musí být splněny následující podmínky, a to že právnická osoba dobrovolně upustila od dalšího jednání a odstranila nebezpečí, které vzniklo zájmu chráněnému tímto zákonem, anebo škodlivému následku zamezila nebo škodlivý následek napravila, nebo učinila státnímu zástupci nebo policejnímu orgánu o trestném činu oznámení v době, kdy nebezpečí, které vzniklo zájmu chráněnému tímto zákonem, mohlo být ještě odstraněno nebo škodlivému následku trestného činu mohlo být ještě zabráněno (§ 8 návrhu cit. zák.).

Důležitou podmínkou pro účinnou lítost je dobrovolnost upuštění od dalšího jednání, tj. upuštění z vlastní vůle.

Oznámení státnímu zástupci nebo policejnímu orgánu musí být dostatečně konkrétní, aby bylo možno učinit potřebné protipatření (srov. č. 26/1955 Sb. rozh. tr.).

Na rozdíl od platné právní úpravy institutu účinné lítosti u fyzických osob neexistuje u navrhované úpravy u právnických osob výčet trestných činů, k jejichž beztrestnosti z důvodu účinné lítosti může dojít. Důvodová zpráva k tomu uvádí, že se upřednostňuje reparační a restituční aktivita právnické osoby před trestní odpovědností, a proto je účinná lítost vymezena v širším rozsahu než u osob fyzických.“

Sankcionování právnických osob

Na úvod je třeba poznamenat, že v žádném z mezinárodních dokumentů není uveden požadavek zavedení pouze a jen trestněprávních sankcí, tedy postihů stanovených výlučně trestním zákonem. Co se týče sankcí, je dána pouze kvalitativní mez; měly by být účinné, přiměřené a odstrašující.⁷⁷ Zejména se v mezinárodních dokumentech objevuje požadavek potírání obchodu s lidmi a sexuálního zneužívání dětí, potlačování organizovaného zločinu, ochrany životního prostředí, trestání korupce, boje proti hospodářské kriminalitě, ochrany spotřebitelů, ochrany finančních zájmů Evropské unie nebo postihu terorismu.⁷⁸

---

⁷⁷ „effective, proportionate and dissuasive“ viz Úmluva o boji proti podplácení zahraničních veřejných činitelů v mezinárodních podnikatelských transakcích ze 17. 12. 1997, čl. 3/2, s. 15.

⁷⁸ Král, V.: K trestní odpovědnosti právnických osob – východiska, obsah a systematika zákonné úpravy, Trestněprávní revue 2002, č. 8, s. 222.

Návrh cit. zák. upravuje trestní sankce, které lze ukládat právnickým osobám v ustanoveních § 10 - 20. Stejně jako u fyzických osob zvolili zákonodárci tzv. dualismus trestních sankcí, tedy tresty a ochranná opatření. Výčet sankcí je taxativní. Jednotlivé sankce byly zvoleny a upraveny s ohledem na odlišný charakter právnických osob.

Podle Vaníčka by se sankce ukládané právnickým osobám neměly zaměřovat pouze na ekonomické cíle postihované právnické osoby, neboť taková sankce nemusí nutně vést ke splnění očekávaného účelu, tj. preventivního a represivního, ale měly by se zaměřit i na práva a svobody právnické osoby.

Mezi tresty autor řadí peněžité a jiné majetkové sankce, které se vyznačují tím, že nepostihují svobodu právnické osoby jako např. peněžité záruka za realizaci slibu nápravy, pokuta, nařízení k vydání prospěchu získaného jednáním, za které je udělován trest, náhrada škody, atp.. Dále sankce strukturální omezující svobodu činnosti právnické osoby jako např. zákazy činnosti, odnětí povolení, nucená správa, dozor, atp. a v neposlední řadě i ostatní prostředky použitelné při trestání právnických osob - např. pokárání, varování, odsouzení s upuštěním od potrestání, zveřejnění odsuzujícího rozhodnutí, atp.⁷⁹

Tresty

Účel sankcí ukládaných právnickým osobám spočívá mj. v odstrašení ostatních korporací od páchání trestné činnosti. Tento generálně-preventivní účel může být dosažen prostřednictvím společenského odsouzení obsaženého v trestu. Individuálně-preventivní účel trestu spočívá v tom, že trest působí na právnickou osobu, aby provedla potřebná opatření

---

⁷⁹ Vaníček, D.: Trestní sankce ukládané právnickým osobám. Trestní právo 2006, č. 7 - 8, s. 15 - 16.

směřující k tomu, aby v budoucnu trestnou činnost neopakovala (tedy např. provedení personálních změn, vylepšení kontrolních mechanismů apod.). Resocializační funkce, která hraje důležitou roli při trestání fyzických osob, je u právnických osob z logiky věci potlačena.

Při ukládání trestu by měl být brán zřetel na to, že újma je pouze prostředkem k dosažení účelu trestu, a proto by měla být rozumná a přiměřená.⁸⁰ Uvedené má na mysli i návrh cit. zák. v § 9 odst. 1: Při stanovení druhu trestu a jeho výměry přihlédne soud k povaze a závažnosti trestného činu, k vnitřním a vnějším poměrům právnické osoby, včetně její dosavadní činnosti a jejích majetkových poměrů; dále i k jejímu působení po činu, zejména k její případné účinné snaze nahradit škodu či jiné škodlivé následky činu. Přihlédne také k účinkům a důsledkům, které lze očekávat od trestu pro budoucí činnost právnické osoby.

System trestů

System trestů by podle mého názoru měl být členitý, aby nabídl soudu, který bude rozhodovat, možnost vybrat ten neúčinnější trest, který by splnil jak individuálně-, tak i generálně-preventivní funkci. V této souvislosti je vhodné poznamenat, že některé země, které přijaly deliktní odpovědnost právnických osob, znají jen peněžitý trest, což je podle mého názoru nedostatečná úprava, při jejíž aplikaci nemůže být účinně a efektivně zohledněn každý individuální prvek při trestání právnické osoby .

---

⁸⁰ Jelínek, J. a kol.: Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část. 3. aktualizované vydání. Linde, Praha 2006, s. 375.

Druhy trestů

Druhy trestů, jež lze uložit právnickým osobám za trestné činy, jsou spolu s ochrannými opatřeními vyjmenovány v § 11 cit. zák. Podle předloženého návrhu je možné postihnout právnické osoby pouze těmito vyjmenovanými tresty:

- zrušení právnické osoby,
- propadnutí majetku,
- peněžitý trest,
- propadnutí věci,
- zákaz činnosti,
- zákaz účasti na veřejné soutěži,
- zákaz nebo omezení přijímat veřejné dotace nebo subvence,
- zveřejnění pravomocného odsuzujícího rozsudku ve sdělovacích prostředcích.

Mezinárodní dokumenty⁸¹ obvykle nabízejí členským státům tyto sankce: peněžitě tresty nebo pokuty, zbavení oprávnění pobírat státní dávky nebo podpory, dočasný nebo trvalý zákaz provozování obchodní činnosti, uložení soudního dohledu, trvalé či dočasné uzavření určité části podniku nebo zařízení nebo likvidaci soudním rozhodnutím. Lze tedy soudit, že ČR svůj závazek splnila a vytvořila odpovídající katalog sankcí.

K jednotlivým druhům trestů:

Zrušení právnické osoby (§ 11 návrhu cit. zák.) je trestem nejpřísnějším. Týká se pouze těch právnických osob, které nebyly zřízeny zákonem. Soud tento trest uloží v případě, že činnost právnické osoby spočívala zcela nebo

převážně v páchání trestného činu nebo trestných činů (§ 11 odst. 1 návrhu cit. zák.). Z důvodové zprávy vyplývá, že zákonodárci měli na mysli takové právnické osoby, které jsou článkem organizovaného zločinu a jejich jednání je pro společnost vysoce nebezpečné.⁸² Cílem této navrhované sankce je zamezit dalšímu nebezpečnému jednání takové právnické osoby, a to jednou provždy.

Vaško upozorňuje na zneužitelnost tohoto institutu v konkurenčních sporech. Poukazuje na skutečnost, že „trest zrušení společnosti lze uložit i v případě trestného činu spáchaného zaměstnancem oné právnické osoby při plnění pracovních úkolů.“ Výše popsaná situace splňuje všechny požadované podmínky, aby trestný čin mohl být přičten právnické osobě, která za takové jednání svého zaměstnance ponese odpovědnost.⁸³

Dále návrh cit. zák. uvádí, že pravomocným rozhodnutím o zrušení právnické osoby se zahajuje její likvidace. Má-li sankcionovaná právnická osoba majetek, mohou věřitelé přihlásit své pohledávky k uspokojení. Druhá věta poněkud zbytečně dodává, co je vymezeno výše a co logicky následuje po zahájení likvidace, tj. uspokojení věřitele. Naopak pozitivum tohoto ustanovení lze spatřovat v rychlosti a hospodárnosti. Tato ustanovení se nevztahují na majetek, u něhož je to vzhledem k jeho povaze nebo charakteru nebo k povaze spáchaného trestného činu vyloučeno (např. výnos z trestné činnosti).

Majetek právnické osoby propadá, pokud právnická osoba získala nebo se snažila získat majetkový prospěch tak, že se

---

⁸² viz http://www.psp.cz/forms/tmp_sqw/2936004e.doc.

⁸³ Vaško, J.: Přijde doba černých koní?

svým jednáním dopustila zvláště závažného zločinu (§ 12 návrhu cit. zák.).

Při ukládání tohoto trestu je soud povinen přihlédnout k povaze spáchaného trestného činu a k poměrům právnické osoby. Lze postihnout celý majetek nebo jeho část, určenou soudem s ohledem na právem chráněné zájmy poškozených. Z toho vyplývá, že pokud poškozenému byl v adhezním nebo jiném řízení přisouzen nárok na náhradu škody, pak určený majetek nemůže podléhat propadnutí státu. Vlastníkem propadeného majetku se stává stát.

Výkon trestu propadnutí majetku zajistí příslušná organizační složka státu, které přísluší hospodaření s majetkem státu a to na základě opisu rozsudku, zaslaného předsedou trestního senátu (§ 345 tr. řádu).

Dalším trestem je peněžitý trest, který zřejmě bude ukládán nejčastěji. Dá se říct, že majetek právnické osoby se v podstatě rovná svobodě fyzické osoby. V obou případech jde o nejvýznamnější svobodu uvedených subjektů. Soud uloží tento trest, pokud právnická osoba úmyslným trestným činem získala nebo se snažila získat majetkový prospěch nebo způsobila jinému majetkovou škodu. V § 13 odst. 1 není určen rozsah majetkového prospěchu, jehož měla právnická osoba trestnou činností dosáhnout ani rozsah škody, kterou měla způsobit na majetku, což umožňuje široké užití.

Peněžitý trest se má stanovovat formou denních sazeb - stejnou úpravu zvolilo i sousední Rakousko (viz výše). Tento způsob stanovování trestu vychází z principu, že za typově stejné a stejně závažné trestné činy by měl být uložen stejný počet denních sazeb. Výše denní sazby by se měla odvíjet od majetkových poměrů obžalované právnické osoby. Není ovšem jasné co by se dělo v případě, že by odsouzená právnická osoba ve stanovené lhůtě nevykonala povinnost, která jí byla

uložena rozhodnutím soudu. Důvod absence takové úpravy je nepochopitelný. Vždyť i trestní zákoník i zákon o soudnictví ve věcech mládeže řeší tuto situaci uložením náhradního trestu, resp. trestního opatření, jež má podobu odnětí svobody.

Soud může také uložit trest propadnutí věci, včetně propadnutí náhradní hodnoty (§ 14 návrhu cit. zák.). Jestliže tedy pachatel takovou věc platně převedl na jinou osobu, nelze ji prohlásit za propadlou, nicméně je možné užít ochranného opatření zabrání věci, jsou-li pro takový postup splněny podmínky.

Drží-li pachatel takovou věc neoprávněně nebo v rozporu s právním předpisem, ve vztahu k níž je možno uložit trest propadnutí věci, pak mu soud uloží vždy i tento trest. Samostatně lze tento trest uložit jen pokud to trestní zákoník dovoluje a jestliže vzhledem k povaze a závažnosti spáchaného trestného činu není uložení jiného trestu třeba.

Je-li na majetek právnické osoby prohlášen konkurz, lze prohlásit za propadlé jen omamné a psychotropní látky nebo jiné věci, které ohrožují bezpečnost lidí nebo majetku.

Vlastníkem propadlé věci se stává stát.

Pokud pachatel zničí, poškodí, zcizí, učiní neupotřebitelnou nebo zužitkuje, zejména spotřebuje, anebo jestliže jinak propadnutí takové věci, kterou mohl soud prohlásit za propadlou, zmaří může mu soud uložit propadnutí náhradní hodnoty. Náhradní hodnotou se rozumí peněžitá částka až do výše, která odpovídá hodnotě propadlé věci. Vzhledem k tomu, že pachatel se v takovém případě bude zpravidla snažit znemožnit zjištění hodnoty takové věci, soud bude vycházet z odborného zjištění nebo znaleckého posudku při stanovování peněžité částky jako náhradní hodnoty.

Podle § 16 navrhovaného cit. zák. lze právnickou osobu sankcionovat též zákazem činnosti. „Základní podmínkou pro uložení zákazu činnosti ve smyslu § 49 trestního zákona je, aby se pachatel dopustil trestného činu právě v souvislosti s touto činností. Nelze tedy zakázat pachateli výkon jakékoliv činnosti v určitém odvětví, nýbrž jen té činnosti, jejíž nezávadný výkon by jednáním, jehož se pachatel dopustil, mohl být ohrožen.“ (viz č. 10/73 Sb. rozh. tr.).

Zároveň je nutné, aby pachatel tuto činnost při trestném jednání sám přímo vykonával. Tedy souvislost mezi činností pachatele a spáchaným trestným činem musí být přímá a bezprostřední.

Činnost, která se v rozsudku zakazuje musí být určena přesně a jednoznačně, což zaručuje jeho vykonání a možnost výkon kontrolovat. Důvodová zpráva upřesňuje o jakou činnost jde: soud může svým rozhodnutím zakázat právnické osobě jen takovou činnost, ke které je třeba zvláštní povolení.

Je-li právnickou osobou banka nebo zahraniční banka, jejíž pobočka vykonává činnost na území České republiky na základě bankovní licence udělené Českou národní bankou nebo na základě principu jednotné licence podle zvláštního právního předpisu, může soud uložit trest zákazu činnosti až po vyjádření České národní banky k možnostem a důsledkům jeho uložení. K tomuto vyjádření je soud povinen přihlédnout a v rozhodnutí se s ním vypořádat. Obdobně se toto ustanovení použije ohledně pojišťoven, zajišťoven, penzijních fondů, investičních společností, investičních fondů, obchodníků s cennými papíry, spořitelních a úvěrních družstev nebo jiných právnických osob, k jejichž vzniku nebo činnosti je třeba povolení podle zvláštního právního předpisu. Vyjádření je třeba vyžádat od příslušného ministerstva, Komise pro cenné papíry nebo jiného úřadu, který uděluje povolení k činnosti, která by mohla být rozhodnutím soudu právnické

osobě zakázána (§ 15 odst. 2 návrhu cit. zák.). Soud má povinnost vyžádat si, ještě před uložením trestu, vyjádření České národní banky, příslušného ministerstva, Komise pro cenné papíry, jiného úřadu, který uděluje povolení činnosti. K takovému posudku musí soud při hodnocení všech okolností případu přihlédnout, i když jím není vázán, a vypořádat se s ním v rozhodnutí.

Trest zákazu účasti v zadávacím řízení o veřejných zakázkách a ve veřejné soutěži (§ 16 návrhu cit. zák.) se užije vůči právnické osobě, pokud se dopustila trestného činu v souvislosti s účastí v zadávacím řízení nebo ve veřejné soutěži.

Uvedený druh sankce spočívá v tom, že právnická osoba se po dobu výkonu tohoto trestu nesmí zúčastnit zadávacího řízení nebo veřejné soutěže podle zvláštních předpisů. Trvání zákazu se pohybuje od jednoho roku až do dvaceti let a to v závislosti na okolnostech konkrétního případu (např. závažnosti trestného činu, rozsahu způsobené škody apod.). Pokud vzhledem k povaze a závažnosti spáchaného trestného činu není třeba uložit jiný trest, pak lze uložit zákaz účasti v zadávacím řízení o veřejných zakázkách a ve veřejné soutěži jako trest samostatný.

Soud může uložit trest zákazu přijímání dotací nebo subvencí právnické osobě na jeden rok až dvacet let, dopustila-li se právnická osoba trestného činu v souvislosti s žádostí o dotaci, subvenci nebo o návratnou finanční výpomoc, s jejich poskytováním nebo využíváním, anebo s poskytováním nebo využíváním veřejné podpory (§ 17 odst. 1 návrhu cit. zák.). Vyjmenováním několika druhů jednání právnické osoby se zákonodárci snaží postihnout co nejširší možný okruh zneužitelného jednání právnické osoby

v souvislosti s dotacemi a subvencemi. Pokud je právnické osobě uložen tento trest, znamená to znemožnění jejího práva získat nebo ucházet se o veškeré dotace, subvence, návratné finanční výpomoci nebo veřejné podpory podle zvláštních předpisů, anebo jen některé z nich (§ 17 odst. 2 návrhu cit. zák.).

Zveřejnění rozsudku (§ 18 návrhu cit. zák.) je často kritizovaným trestem. Hlavním cílem je seznámit veřejnost s trestnou činností té které právnické osoby, jejíž jednání je nebezpečné z hlediska společenského nebo hospodářského anebo vyžaduje-li to zájem na ochraně bezpečnosti lidí nebo majetku. Soud uloží trest zveřejnění rozsudku nebo jeho konkrétní části v Obchodním věstníku nebo jiném sdělovacím prostředku (např. televizi, rozhlasu, tisku apod.) a zároveň určí sdělovací prostředek, v němž má být odsuzující rozsudek zveřejněn, rozsah zveřejnění a lhůtu, v níž odsouzená právnická osoba musí rozsudek zveřejnit (§ 18 odst. 1 návrhu cit. zák.). Výchovně pak působí skutečnost, že náklady zveřejnění nese takto potrestaná právnická osoba.

Zveřejněna musí být obchodní firma nebo název právnické osoby a její sídlo. Tyto údaje postačí k tomu, aby odsouzená právnická osoba nebyla zaměnitelná.

Výkon trestu zveřejnění rozsudku upravuje v § 34 návrhu cit. zák. Jakmile nabude rozsudek právní moci, předseda senátu vyzve právnickou osobu, aby jej zveřejnila. Pokud právnická osoba v určené lhůtě nebo rozsahu nesplní povinnost uloženou jí soudem, rozhodne soud o uložení pořádkové pokuty, která může dosahovat až výše 500. 000,- Kč. Opakovaným ukládáním pořádkové pokuty si soud může vynutit výkon rozhodnutí. Proti takovému postupu vůči odsouzené právnické osobě je přípustná stížnost s odkladným účinkem.

Ochranné opatření

Návrh cit. zák. nabízí pouze jediné ochranné opatření, jímž lze sankcionovat právnickou osobu za protiprávní jednání, a to zabrání věci (§ 19 návrhu cit. zák.). Výkon ochranného opatření se nepromlčuje, nemůže být ani zahlazeno ani prominuto amnestijním rozhodnutím prezidenta republiky.

Ochranné opatření musí být přiměřené povaze a závažnosti spáchaného činu a nebezpečí, které od pachatele hrozí v budoucnu pro zájmy chráněné trestním zákoníkem. Přiměřenost musí existovat i ve vztahu k samotnému pachateli (§ 102 návrhu cit. zák.).

Soud může uložit zabrání věci včetně zabrání náhradní hodnoty nebo s výhradou rozhodnutí o zabrání věci nařídít pozměnění věci, odstranění určitého zařízení, značky nebo provedení jiné změny.

Uložením této sankce se postihuje věc, která by jinak mohla být předmětem trestu propadnutí věci. Zabrání věci je tedy sankcí subsidiární ve vztahu k trestu propadnutí věci. Zabírá se tedy taková věc, které bylo užito ke spáchání trestného činu, která byla ke spáchání trestného činu určena, kterou pachatel získal trestným činem nebo jako odměnu za něj, nebo kterou pachatel nabyl byť jen z části za věc, kterou pachatel získal trestným činem nebo jako odměnu za něj, pokud hodnota takové věci není ve vztahu k hodnotě nabyté věci zanedbatelná (viz § 70 návrhu cit. zák.). Takovou věc soud zabere náleží-li pachateli, kterého nelze stíhat nebo odsoudit, od jehož potrestání soud upustil nebo vyžaduje-li to bezpečnost lidí nebo majetku anebo jiný obdobný obecný zájem.

Je-li zároveň na právnickou osobu vyhlášen konkurz, je možné podle § 102 návrhu cit. zák. zabrat pouze takovou věc, která vzhledem ke své povaze nemůže podléhat konkurznímu řízení (např. omamné a psychotropní látky).

Drží-li pachatel nebo jiná osoba neoprávněně nebo v rozporu s právními předpisy takovou věc, ve vztahu k níž je možné uložit zabrání věci (např. padělané peníze), pak mu soud toto ochranné opatření uloží vždy. Jedná se o ty případy, kdy pachatel platně převede věc, pocházející z trestné činnosti, na třetí osobu. Toto ustanovení je reakcí na rámcové rozhodnutí Rady Evropské Unie⁸⁴ a je stanoveno jeho obligatorní použitím.

Návrh cit. zák. přináší zcela nový institut v souvislosti s ochranným opatřením zabrání věci. Místo tohoto ochranného opatření může soud uložit pachateli povinnost pozměnit věc tak, aby jí nebylo možné použít ke společensky nebezpečnému účelu, odstranit určité zařízení, odstranit značku na věci nebo provést její změnu, nebo omezit dispozice s věcí, k čemuž zároveň stanoví přiměřenou lhůtu ke splnění této povinnosti. Pokud pachatel nechá tuto lhůtu marně uplynout, pak soud dodatečně vysloví zabrání věci.

Ochranné opatření zabrání věci může soud uložit samostatně nebo vedle trestu, což je účelné zejména v případě, že uložení samotného ochranného opatření by bylo nedostatečné s ohledem na jeho působení na pachatele a ochranu společnosti.

---

⁸⁴ Rámcové rozhodnutí Rady Evropské Unie č. 2000/383/JVV, o zvýšené ochraně trestními a jinými sankcemi proti padělání, v souvislosti se zavedením eura (32000F0383).

Slovenští zákonodárci navrhovali následující tresty:

- peněžitý trest ve výši 50 tis. - 500 mil. Sk, v závislosti na závažnosti deliktního jednání,
- zrušení právnické osoby - k tomuto rozhodnutí se soud může uchýlit v případě, pokud je právnická osoba odsouzena za takový trestný čin, za který zákon stanovuje uložit trest odnětí svobody s horní hranicí trestní sazby převyšující deset let,
- propadnutí majetku - pokud zjištěné skutečnosti nasvědčují tomu, že majetek byl nabytý trestnou činností a právnická osoba neprokáže jeho legální původ. V tomto případě se zavádí povinnost obráceného důkazního břemene,
- propadnutí věci,
- zákaz určité činnosti - trvalý nebo přechodný až na pět let,
- zákaz nebo omezení přijímat veřejné dotace nebo subvence - v délce trvání jednoho roku až pěti let,
- zákaz účasti na veřejných zakázkách.

Kromě trestů je možné postihnout právnickou osobu za její deliktní jednání i ochranným opatřením v podobě zabavení věci nebo soudního dohledu nad její činností na jeden až pět let. Tresty zrušení právnické osoby a zákaz určité činnosti a obě ochranná opatření nelze uložit politické straně nebo hnutí, ale ani právnické osobě, která je zřízena zákonem.

Trestní řízení

I trestní řízení s právnickými osobami má své zvláštnosti a odlišnosti. Procení pravidla jsou obsažena v ustanoveních § 20 - § 29 návrhu cit. zák. Tímto zákonodárci vytvořili jakýsi vedlejší trestní řád. Ustanovení cit. zák. jsou ve

vztahu k ustanovením trestního řádu ustanoveními primární povahy.

Zjistit správně a neomylně identitu pachatele bude s ohledem na reálnou neexistenci právnických osob velmi náročné. Navrhovaná právní úprava požaduje identifikaci právnické osoby podle evidence, v níž se uvádí vznik, změna nebo zánik právnické osoby. Obviněná právnická osoba musí být v průběhu trestního řízení při všech úkonech trestního řízení, zejména v rozhodnutích a opatřeních označena tak, aby nemohla být zaměněna s jinou, zejména názvem pod kterým byla zřízena. Pokud je zapsána v obchodním nebo jiném rejstříku, musí být označena údaji, pod kterými je zapsána v obchodním nebo jiném rejstříku (§ 20 návrhu cit. zák.).

Místní příslušnost

Základním kriteriem pro určení místní příslušnosti je místo činu, tj. místo, kde byl trestný čin spáchán. Tam lze totiž nejsnáze, nejrychleji a s nejmenšími náklady zjistit všechny okolnosti případu.

Nelze - li určit místní příslušnost podle místa, kde byl trestný čin spáchán, bude konat řízení soud, v jehož obvodu má obviněná právnická osoba sídlo nebo v jehož obvodu má obviněná zahraniční právnická osoba svůj podnik nebo jeho organizační složku (§ 21 návrhu cit. zák.). Důvodem, proč nelze určit místní příslušnost podle místa, kde byl trestný čin spáchán může být to, že místo zjistit nelze nebo to, že trestný čin byl spáchán v cizině. Příslušnost určená podle místa, kde vyšel trestný čin najevo, se uplatní teprve tehdy, není-li možné zjistit, kde má obviněná právnická osoba sídlo nebo kde má obviněná zahraniční právnická osoba podnik nebo

jeho organizační složku resp. není známo místo činu. Za místo, kde vyšel trestný čin najevo, lze považovat pouze místo v tuzemsku, kde se některý z orgánů činných v trestním řízení dozvěděl, že byl spáchán trestný čin.

Výše popsaná hlediska pro určení místní příslušnosti jsou ve vztahu subsidiarity.

Společné řízení

Pokud trestné činy fyzické a právnické osoby spolu souvisí a nebrání-li tomu vážný důvod, pak se proti nim koná společné řízení. Společné řízení je v tomto případě podmíněno objektivní souvislostí. Předností společného řízení je všestranné objasnění věci, vystihnutí stupně nebezpečnosti pro společnost, správné diferencování trestů a samozřejmě hospodárnost řízení. Společné řízení koná krajský soud, je-li příslušný konat řízení alespoň o jednom z trestných činů. V ostatních případech bude tedy věcně příslušný okresní soud.

Jsou-li pachatelé nejtěžšího trestného činu nebo nejtěžších trestných činů obviněná právnická i fyzická osoba, koná společné řízení soud, který je příslušný konat řízení proti obviněné fyzické osobě (§ 22 odst. 1 návrhu cit. zák.). Autoři se zřejmě snaží dosáhnout co největšího výchovně-preventivního účinku.

Podle ustanovení § 22 odst. 2 má být samostatně posuzována trestní odpovědnost fyzických a právnických osob, proti nimž se vede společné řízení. Procesní úkony v trestním řízení mají být podle důvodové zprávy prováděny přednostně ve vztahu k fyzické osobě. Bohužel k důvodům takové úpravy již důvodová zpráva mlčí a lze se tedy jen domnívat, že opět půjde o preventivně-výchovné důvody.

Zrušení, zánik a přeměna právnické osoby

Následujícím ustanovením se zákonodárci snaží předejít úniku trestní odpovědnosti takové právnické osoby, která by zanikla, byla zrušena nebo přeměněna dříve než došlo k pravomocnému skončení trestního stíhání zahájeného proti ní.

Právnická osoba, proti které bylo zahájeno trestní stíhání, musí neprodleně oznámit státnímu zástupci a v řízení před soudem předsedovi senátu, že budou prováděny úkony směřující k jejímu zrušení, zániku nebo k přeměně, a to před provedením těchto úkonů, jinak jsou tyto úkony neplatné (§ 23 odst. 1 návrhu cit. zák.). Důležité je vymezení časového momentu, k němuž se váže povinnost právnické osoby oznámit uvedenou skutečnost orgánu činnému v trestním řízení, v důsledku jejího nesplnění jsou takové úkony neplatné.

Výjimku tvoří případy, kdy by důsledky rozhodnutí o tom, že právnická osoba nemůže být zrušena, přeměněna nebo nemůže dojít k jejímu zániku, byly nepřiměřené povaze spáchaného trestného činu. V takovém případě přechází trestní odpovědnost právnické osoby, proti níž bylo zahájeno trestní stíhání na jejího právního nástupce (srov. § 7 návrhu cit. zák.).

Kromě případů, kdy by důsledky rozhodnutí byly nepřiměřené, je možné rozhodnout o zrušení, zániku nebo přeměně i v případě, že právnická osoba byla založena na dobu určitou nebo k dosažení určitého časově omezeného účelu (§ 23 odst. 2 návrhu cit. zák.).

Zda právnická osoba může být zrušena nebo přeměněna nebo zda může dojít k jejímu zániku rozhodne v přípravném řízení státní zástupce a v řízení před soudem předseda senátu. Bez takového rozhodnutí je zrušení, zánik nebo přeměna právnické osoby neplatné. Před rozhodnutím o výše zmíněném opatření

může státní zástupce a v řízení před soudem soudce uložit právnické osobě, aby ve stanovené lhůtě složila na určený účet částku odpovídající výši předpokládaného peněžitého trestu nebo náhradní hodnotě za předpokládaný trest propadnutí věci nebo za předpokládané ochranné opatření zabránění věci, kterou zároveň určí, anebo aby poskytla jinou záruku (§ 23 odst. 4 návrhu cit. zák.). Jedná se o jakési zajišťovací prostředky, které podle důvodové zprávy jsou spojeny se změnou nebo zánikem právnické osoby a nikoli s její trestnou činností. Proti rozhodnutí o zrušení, zániku nebo změně právnické osoby a rozhodnutí o zajišťovacím opatření je přípustná stížnost (§ 23 odst. 5 návrhu cit. zák.).

Ustanovením tohoto paragrafu není dotčena pravomoc příslušného orgánu odejmout právnické osobě, proti které je vedeno trestní stíhání, licenci, povolení nebo jiné oprávnění k činnosti a navrhnout zrušení právnické osoby podle zvláštního právního předpisu (§ 23 odst. 6 návrhu cit. zák.).

Zajišťovací opatření

K tomu, aby bylo dosaženo účelu trestního řízení je v některých případech zapotřebí zasáhnout do práv a svobod obviněné osoby. A právě pro tyto případy byl upraven zajišťovací prostředek vůči právnické osobě. Hrozí-li důvodná obava, že obviněná právnická osoba bude postupovat způsobem uvedeným v § 67 písm. c) tr. řádu, může již v přípravném řízení soud na návrh státního zástupce a v řízení před soudem předseda senátu obviněné právnické osobě dočasně pozastavit výkon jednoho nebo více předmětů činnosti nebo uložit omezení nakládání s majetkem této právnické osoby; přitom přihlédně i k důsledkům, které může mít uložení zajišťovacího opatření na třetí osoby (§ 24 odst. 1 návrhu cit. zák.). Ustanovení § 67

písm. c) tr. řádu vyjadřuje odůvodňující obavy, že obviněný bude:

1. opakovat trestnou činnost, pro níž je stíhán,
2. dokoná trestný čin o který se pokusil, nebo
3. vykoná trestný čin, který připravoval, nebo kterým hrozil.

Důvody předstižné vazby jsou formulovány alternativně, tedy postačí kterákoli z výše popsaných situací.

Rozhodnutí o zajišťovacím prostředku musí být bez zbytečného odkladu zasláno orgánu udělujícímu licenci nebo povolení k činnosti obviněné právnické osoby a orgánu odpovědnému za dozor nad obviněnou právnickou osobu (§ 24 odst. 2 návrhu cit. zák).

Proti rozhodnutí o zajišťovacím prostředku je přípustná stížnost (§ 24 odst. 3 návrhu cit. zák.).

Zastupování

S ohledem na faktickou neexistenci právnické osoby v reálném světě, je její zastoupení fyzickou osobou nevyhnutelné. Taková fyzická osoba je podle návrhu cit. zák. zmocněna ke všem úkonům, k nimž je oprávněna obviněná právnická osoba, s výjimkou práva zvolit si obhájce. Toto právo totiž náleží jen statutárnímu orgánu obviněné právnické osoby (srov. níže v textu). Prostřednictvím zvoleného zástupce vyjadřuje právnická osoba svou vůli ve vnějším světě. Obviněná právnická osoba může mít jen jednoho zástupce, a je-li obviněných právnických osob více, pak každá z nich musí mít zástupce svého (§ 25 odst. 2, 3 návrhu cit. zák.).

Sama obviněná právnická osoba podá návrh na určení fyzické osoby jako svého zástupce. O návrhu rozhodne státní

zástupce a v řízení před soudem předseda senátu. K podání takového návrhu je stanovena lhůta 14 dnů. Zde je třeba poznamenat, že není určeno, od kdy začne tato lhůta běžet. Pokud takto určená lhůta marně uplyne a právnická osoba nenavrhne svého zástupce, státní zástupce nebo předseda senátu v řízení před soudem určí zástupce právnické osobě i bez návrhu. Podobný postup přichází v úvahu v případě, že před pravomocným skončením věci právnická osoba zanikne. Proti takovému rozhodnutí připouští návrh cit. zák. stížnost (§ 25 odst. 4, 5 návrhu cit. zák.).

Jediným zákonným požadavkem kladeným na zástupce právnické osoby je, že zástupcem právnické osoby nemůže být osoba, která je svědkem nebo obviněným v téže věci, s výjimkou případů, kdy půjde o jediného člena obviněné právnické osoby (§ 25 odst. 6 návrhu cit. zák.). A pokud je tato skutečnost zjištěna až v průběhu řízení, státní zástupce nebo předseda senátu v řízení před soudem vyzve obviněnou právnickou osobu, aby zmocnila k zastupování jinou osobu. Opět ji poskytnou lhůtu k podání návrhu, který později buď schválí nebo sami určí zástupce.

Zástupcem podle výše popsaného se nerozumí zvolený obhájce (§ 25 odst. 8 návrhu cit. zák.).

Nedostaví - li se zástupce k hlavnímu líčení nebo veřejnému zasedání bez řádné omluvy, může je soud provést v jeho nepřítomnosti (§ 25 odst. 9 návrhu cit. zák.). Důvodem zřejmě bude zásada rychlosti řízení.

Vedle zástupce může mít obviněná právnická osoba i obhájce. Právo zvolit obhájce má statutární orgán. Mít obhájce a radit se s ním je důležitou součástí práva na obhajobu, které nelze upřít v demokratickém právním státě fyzické ani právnické osobě.

Obhájce je samostatným subjektem v trestním řízení, který jedná jménem obviněného. V trestním řízení může být obhájcem výlučně advokát, který je vázán pouze právními předpisy a v jejich mezích příkazy klienta. Jsou-li příkazy klienta v rozporu se zákonem, musí je advokát odmítnout.

Na rozdíl od právní úpravy institutu zástupce, je možné, aby obviněný v jednom proti němu vedeném trestním řízení udělil plnou moc dvěma nebo více obhájcům a každý z nich má samostatná obhajovací práva a povinnosti, tzv. pluralita obhájců. Povinností obviněného, který má více obhájců, je oznámit orgánům činným v trestním řízení, kterého z nich zmocnil k přijímání písemností a vyrozumívání o úkonech. Pokud tak neučiní, rozhodne o tom státní zástupce a v řízení před soudem předseda senátu a uvědomí o svém rozhodnutí všechny zvolené obhájce.⁸⁵

Obhájce je povinen vykonávat svou činnost vždy ve prospěch obviněného. Je oprávněn činit za obviněného návrhy, podávat za něj žádosti a opravné prostředky, nahlížet do spisů, má právo účastnit se vybraných vyšetřovacích úkonů, při nichž má právo klást vyslychaným osobám otázky. Může mu být soudem umožněno provádět důkazy a na konci hlavního líčení je oprávněn přednést závěrečnou řeč.

Pro obviněnou právnickou osobu se nepoužijí ustanovení trestního řádu o nutné obhajobě (§ 26 odst. 2 návrhu cit. zák.), protože ta je, podle důvodové zprávy, vymezena výlučně ve vztahu k právům fyzické osoby.

Obviněná právnická osoba nemůže mít stejného obhájce jako obviněná fyzická osoba ve společném řízení (§ 26 odst. 3 návrhu cit. zák.). Tímto ustanovením reagují zákonodárci na

---

⁸⁵ Jelínek, J. a kol.: Trestní právo procesní. 5. aktualizované vydání, Linde, Praha 2007, s. 214.

běžnou praxi, kdy více obviněných obvykle svalují vinu jeden na druhého a v takovém případě by totožný obhájce nemohl řádně plnit svou povinnost náležitě obviněného hájit. Kriticky zhodnotil toto ustanovení Vantuch, který uvažoval o případu, kdy fyzická a právnická osoba mají stejného obhájce, protože půjde o právnickou osobu, kterou bude tvořit obviněný jako jediná osoba. Pokud tento obviněný bude chtít své zastoupení obhájcem, nenalezne v zákoně ani v jeho důvodové zprávě zdůvodnění, proč by si měl zvolit jednoho obhájce jako fyzická osoba a druhého obhájce jako právnická osoba.⁸⁶

Oznámení úkonů trestního řízení

Jedním z důvodů, proč má mít právnická osoba zástupce, je právě oznamování úkonů trestního řízení. Policejní orgán, státní zástupce a v řízení před soudem předseda senátu oznámí zástupci právnické osoby a není-li ustanoven, jejímu statutárnímu orgánu, orgánu udělujícímu licenci nebo povolení k činnosti této právnické osobě a orgánu odpovídajícímu za dozor nad takovou právnickou osobou, že proti této osobě bylo zahájeno trestní stíhání (§ 27 odst. 1 návrhu cit. zák.).

Předvolání, předvedení, pořádková pokuta

Předvolání je základní prostředek pro zajištění účasti obviněného na úkonech trestního řízení. Tímto procesním úkonem si orgán činný v trestním řízení obstarává přítomnost

---

⁸⁶ Vantuch, P.: K návrhu zákona o trestní odpovědnosti právnických osob. Trestní právo, 2003, č. 10, s. 8.

obviněného k provedení jiného procesního úkonu. Jedná se o výzvu příslušného orgánu, aby se obviněný v určitý den a hodinu dostavil k určitému orgánu z důvodu, který je v předvolání uveden. Z výše uvedeného vyplývá, že za právnickou osobu převezme předvolání její zástupce.

Jestliže se zástupce právnické osoby, ač byl řádně předvolán, bez dostatečné omluvy nedostaví, může být předveden (§ 28 odst. 1 návrhu cit. zák.). Předvedení je důraznější způsob zajištění přítomnosti zástupce, neboť se jedná o určitý zásah do jeho osobní svobody. K předvolání lze přistoupit po splnění zákonných podmínek, tj. zástupce byl řádně předvolán, nedostavil se a obecně platí, že na takový další postup vůči jeho osobě byl v předvolání upozorněn.

Jestliže zástupce právnické osoby přes předchozí napomenutí ruší řízení nebo se k soudu, státnímu zástupci nebo policejnímu orgánu chová urážlivě, nebo pokud bez dostatečné omluvy neuposlechne příkazu nebo nevyhoví výzvě, které mu byly dány podle trestního řádu nebo podle tohoto zákona, může být právnická osoba, kterou zastupuje, předsedou senátu a v přípravném řízení státním zástupcem nebo policejním orgánem potrestána pořádkovou pokutou do 500 000 Kč (§ 28 odst. 2 návrhu cit. zák.). Výše pořádkové pokuty desetinásobně převyšuje částku stanovenou trestním řádem vůči fyzickým osobám. Důvodem jsou vyšší zisky právnické osoby.

Pořádkovou pokutu lze uložit i opakovaně, pokud obviněný nereaguje na výzvy orgánů činných v trestním řízení.

Rozhodnutí o uložení pořádkové pokuty má formu usnesení, proti němuž je přípustná stížnost, jež má odkladný účinek.

Jiné zajišťovací prostředky, jež lze užít vůči fyzické osobě již nepřicházejí v úvahu. A to jednoduše proto, že zástupce právnické osoby je zvolená či ustanovená fyzická osoba, která se na trestné činnosti právnické osoby nijak nepodílela a nebyly by tedy splněny zákonné požadavky pro

užití zajišťovacích prostředků omezujících osobní svobodu. Jediným přípustným opatřením by bylo ustanovení o vazbě podle § 67 písm. b) tr. zák., pokud by zástupce obžalované právnické osoby ovlivňoval svědky.

Závěrečná řeč a poslední slovo

Pořadí závěrečných řečí určuje § 29 odst. 2 návrhu cit. zák.; po závěrečné řeči státního zástupce, poškozeného, zúčastněné osoby, popř. po jejich zmocněncích, vystoupí obhájce právnické osoby, poté zástupce právnické osoby, obhájce fyzické osoby a fyzická osoba. Naposledy vždy mluví obžalovaná fyzická osoba. Každá z výše uvedených osob může započít svou závěrečnou řeč až poté, co jí předseda senátu udělí slovo. Obsah závěrečné řeči každé osoby odpovídá jejímu procesnímu postavení v hlavním líčení nebo ve veřejném zasedání a není cit. zák. nijak vymezen.

Poté bude vyzván obhájce právnické osoby, aby přednesl svou závěrečnou řeč. Stejně jako u obhájce fyzické osoby je jeho povinností vyjádřit se ke všem skutečnostem, jež byly před soudem předneseny a vyzdvihnout zejména ty, které zmírňují vinu právnické osoby nebo dokonce její vinu vyvracejí.

Dalším subjektem oprávněným vést závěrečnou řeč je podle návrhu cit. zák. zástupce právnické osoby. Bohužel z důvodové zprávy nevyplývá, zda je možné, stejně jako u fyzických osob, aby v případě, že obžalovaná právnická osoba má obhájce, se zástupce mohl závěrečné řeči vzdát nebo zda-li je závěrečná řeč obligatorní a zástupce musí jménem právnické osoby vystoupit. Je-li tomu tak, pak zástupce přednese svou závěrečnou řeč po obhájci právnické osoby.

Po skončení závěrečných řečí a před odchodem k závěrečné poradě udělí předseda senátu obžalované právnické osobě resp. jejímu zástupci a poté obžalované fyzické osobě poslední slovo. Účelem tohoto institutu a cílem obžalovaného je ovlivnit úvahy soudu při závěrečné poradě. Je-li obžalovaných několik, pořadí jejich posledního slova určí předseda senátu.

Shledá-li soud vzhledem k závěrečným řečem nebo při závěrečné poradě, že je třeba ještě některou okolnost objasnit, usnese se, že dokazování bude doplněno, a v hlavním líčení pokračuje. Po doplnění dokazování je třeba vždy znovu dát slovo k závěrečným řečem (srov. § 218 tr. řádu).

8. Závěr

Trestní odpovědnost právnických osob je v oblasti českého trestního práva jedním z nejvíc diskutovaných témat současnosti, přestože byl návrh zákona o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim zamítnut již před téměř pěti lety. Doposud zůstává tato oblast aktuálním a otevřeným problémem. Existují argumenty proč by neměla být odpovědnost právnických osob v našem právním řádu upravená, stejně tak je přinejmenším i shodný počet argumentů, které její zavedení prosazují. Záměrem mé práce bylo zpracovat úvahy a názory na jednotlivé instituty, které s touto problematikou souvisejí.

Ani po vyčerpávajícím přehledu důvodů pro a proti zavedení trestní odpovědnosti právnických osob se mi nepodařilo dospět k jednoznačnému závěru.

Zákonodárci ČR i odborná a laická veřejnost se shoduje na tom, že v činnosti právnických osob se vyskytují závažná protiprávní jednání s negativními společenskými důsledky, které je žádoucí sankcionovat, ale zároveň zůstává i nadále sporná otázka, zda zavést trestní odpovědnost nebo zda postačí mimotrestní nástroje k regulaci takového jednání, např. správní trestání.

Od navrhovaného zákona si zákonodárci pravděpodobně slibovali jakési zlepšení kultury činnosti právnických osob, jejichž účinný a adresný postih je v řadě případů se založenou individuální trestní odpovědností, nemožný.

Co se týče předmětného institutu, patří Česká republika mezi státy s kontinentálním typem právní kultury, ve kterých postupně v posledních 30-ti letech docházelo k zavádění a přebírání trestní odpovědnosti do vnitrostátních právních řádů. Česká republika však do nynějška nedosáhla kýženého výsledku,

ačkoliv jsou nám známy spíše pozitivní zahraniční zkušenosti, které by mohly být dobrou inspirací a vhodným vodítkem.

Každý stát má přece jenom do určité míry odlišnou právní úpravu trestní odpovědnosti ve svém právním řádu a tyto difference jsou ovlivněny mnohými faktory, které vytvářely a formovaly národní práva do dnešní doby. Z tohoto vyplývá, že nestačí jen převzít jednu z úprav trestní odpovědnosti právnických osob a následně zakomponovat dané instituty do našeho právního řádu, neboť i když se vybraný institut osvědčil a třeba i dobře funguje v jednom státě, ještě neznamená, že bude stejně dobře fungovat i v jiném, byť s podobnou právní kulturou.

V rámci kontinentální úpravy známe tři podoby trestní odpovědnosti právnických osob - pravou trestní odpovědnost právnických osob, nepravou trestní odpovědnost právnických osob a jiný způsob regulace protiprávní činnosti právnických osob.

Podle mého názoru by byl v našich podmínkách pravděpodobně nejúčinnější první model „pravé trestní odpovědnosti právnických osob“.

Nicméně však dávám za pravdu i té skupině odborníků, kteří považují způsob navrhované úpravy za nešťastný a to proto, že předložený návrh zákona je daleko nad rámec evropských doporučení, jež zavazují členské státy k zavedení odpovědnosti právnických osob. Doporučující akty práva vymezují jen malý okruh trestných činů, kdežto vládní návrh zákona tyto trestné činy rozšiřuje do více než stovky skutkových podstat a dále i okruh osob, jejichž činy lze přičíst právnické osobě je podstatně širší, nehledě na to, že v návrhu zákona úplně chybí definice právnické osoby. Působnost by se tak měla vztahovat na všechny právnické osoby, kromě České republiky, České národní banky a územně samosprávných celků, které jsou výslovně vyňaty.

Domnívám se, že by se úprava měla týkat pouze korporací s personálním prvkem.

V samotném závěru si dovolím jen poznamenat, že při přijímání zákona stanovujícího trestní odpovědnost právnických osob by měla být respektována zásada přiměřenosti a z hlediska přičitatelnosti a odpovědnosti za trestný čin respektovat pravidlo subjektivní odpovědnosti, která je vlastní celému systému českého trestního práva. V opačném případě by mohl být vytvořen snadný nástroj pro zabavování majetku lidí, kteří se ničeho nedopustili.

Conclusion

Criminal liability of legal entities is currently one of the most discussed issues in the Czech penal law in spite of the fact that the legal entities' criminal liability and trial bill was dismissed almost five years ago. To date, this area remains a topical and open problem. There are arguments as to why criminal liability of legal entities should not be regulated in the Czech system of law, but the number of arguments enforcing it is at least the same. The aim of this work was to compile the thoughts and opinions on each institute connected with this issue.

Even after the exhaustive overview of reasons for and against the adoption of criminal liability of legal entities I did not manage to draw a clear conclusion.

Czech legislators as well as the professional and lay public agree that activities of legal entities involve grave wrongful acts with negative social consequences that call for sanction, but still it is disputable whether to introduce criminal liability or whether non-penal instruments such as administrative sanctions would be sufficient to regulate such behaviour.

Legislators probably believed that the bill would somehow improve the culture of behaviour of legal entities, whose effective and targeted sanction is impossible in many cases with individual criminal liability.

As regards the institute concerned, the Czech Republic is one of the countries with the continental type of legal culture, where legal liability has been introduced and adopted to national law systems over the past 30 years. However, the Czech Republic has not reached the desired result so far

although rather positive international experience is known and could be a good inspiration and useful guidance.

Still, each country has somewhat different legal regulation of criminal liability in their legal order, and these differences are influenced by many factors that have been shaping and forming national laws up to the present. Therefore, it is not enough to take over one regulation of criminal liability of legal entities and subsequently incorporate the institutes in the Czech body of laws, because even though the given institute may have proved and works well in one country, this does not mean that it will also work well in another, howbeit with a similar legal culture.

Three forms of legal entities' criminal liability are known in the continental regulation: proper legal entities' criminal liability, improper legal entities' criminal liability and other method of unlawful legal entities' activity regulation.

In my opinion, the first model of "proper legal entities' criminal liability" would be most effective in the Czech conditions.

However, I also agree with that group of experts who regard the way of the proposed regulation as inadequate because the submitted bill is far beyond the European recommendations binding the member states to the introduction of legal entities' liability. The recommending legal acts define only a small circle of criminal acts, while the governmental bill enlarges these crimes to more than a hundred bodies of the crime, and moreover, the circle of persons whose acts are attributable to the legal entity is substantially larger, regardless of the fact that the definition of legal entity is completely missing in the bill. So it should apply to all legal entities except the Czech Republic, Czech National Bank and

territorial self-governing units that are expressly exempted. I think that the regulation should only apply to corporations with a personal element.

Allow me to note in the very conclusion that the principle of adequacy should be respected when adopting the law stipulating criminal liability of legal entities, and the principle of subjective liability, inherent in the whole system of the Czech penal law, should be respected in terms of imputability and liability for the crime. Otherwise this could produce an easy instrument for seizing property of people, who did not commit any offence.

Klíčová slova: právnická osoba - corporation, trestní odpovědnost - criminal liability, kontinentální právní systém - continental law system

Seznam použité literatury

1. Ashworth, A.: Principles of Criminal Law. Fourth edition. Oxford University Press Inc., New York 2003.
2. Bouzat, P., Pinatel, J.: Traité de droit pénal et de criminologie. Partie I. Paris 1963, s. 226 a násl.
3. Huberová, B.: Trestní odpovědnost korporací, Trestní právo 2000, č. 9, s. 2 - 9.
4. Hurdík, J.: Trestní odpovědnost právnických osob?, Časopis pro právní vědu a praxi 1996, č. 1, s. 28 - 33.
5. Jelínek, J.: Trestní odpovědnost právnických osob. Linde Praha, 2007.
6. Jelínek, J. a kol.: Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část. 3. aktualizované vydání, Linde, Praha 2006.
7. Jelínek, J. a kol.: Trestní zákon a Trestní řád, Linde, Praha 2007, 25. vydání.
8. Jelínek, J. a kol.: Trestní právo procesní. 5. aktualizované vydání, Linde, Praha 2007.
9. Jelínek, J.: Správný čas pro zákoník teprve přijde, in: Právo, deník, 20. 3. 2006.
10. Jelínek, J.: International Legal Instruments Related to the Criminal Liability of Legal Persons, in International and Comparative Law Review, č. 16/2006, s. 37-76.
11. Kavěna, M.: Trestní odpovědnost právnických osob ve vybraných státech EU. Praha: Parlament České republiky. Parlamentní institut. Studie č. 5.270, 2007.
12. Král, V.: K trestní odpovědnosti právnických osob - východiska, obsah a systematika zákonné úpravy, Trestněprávní revue 2002, č. 8, s. 221 - 223.
13. Musil, J., Prášková, H., Faldyna, F.: Úvahy o trestní odpovědnosti právnických osob de lege ferenda, Trestní právo 2001, č. 3, s. 6 - 17.

14. Musil, J.: Trestní odpovědnost právnických osob - ano či ne?, Trestní právo 2000, č. 7 - 8, s. 2 - 10.
15. Musil, J.: Trestní odpovědnost právnických osob v novém francouzském zákoníku, Kriminalistika 1995, č. 4, s. 308 - 315.
16. Musil, J.: Trestní odpovědnost právnických osob: Historický vývoj a mezinárodní srovnání, in Musil, J., Vanduchová, M., ed: Pocta Otovi Novotnému k 70. narozeninám, Praha, Codex Bohemia 1998.
17. Novotný, O. a kol.: Trestní právo hmotné. 5. vydání. Praha, Aspi, 2007, s. 215.
18. Pejšek, V.: Právní subjektivita právnických osob v právu hmotném, Trestní právo 2001, č. 11, s. 9 - 14.
19. Pradel, J.: Les nouveau Code pénal, Dalloz 1994.
20. Příbelský P.: Trestná zodpovednosť právnických osôb v Rakúsku, Trestní právo 2007, č. 1, s. 12 - 18.
21. Vaníček, D.: Trestní sankce ukládané právnickým osobám, Trestní právo 2006, č. 7 - 8, s. 12 - 19.
22. Vantuch, P.: K návrhu zákona o trestní odpovědnosti právnických osob, Trestní právo 2003, č. 10, s. 2 - 9.
23. Wells, C.: Corporations and Criminal Responsibility. Second edition. Oxford Monographs on Criminal law and Justice. Oxford University Press Inc., Ney York 2005, s. 107.
24. Záhora, J.: Trestná zodpovednosť právnických osôb, in: Rekodifikácia trestného práva, Zborník príspevkov z celoštátnej konferencie s medzinárodnou účasťou konanej 17. mája 2004, Akadémia policajného zboru v Bratislave, Katedra trestného práva, s. 67 - 75.

Internetové stránky

[1.] <http://juristic.czu.cz/download/rekodifikace/trest/trest.doc>

[2.] http://www.justice.gc.ca/en/dept/pub/ccl_rpm/discussion/issues.html

[3.] http://www.psp.cz/forms/tmp_sqw/2936004e.doc.

[4.] <http://www.vnitro.cz/casopisy/s/2000/0030/30lexik.html>.

[5.] [www.coe.int/T/E/Legal affairs/Legal cooperation/Combating economic crime/Project LARA/Natleg SLO.asp](http://www.coe.int/T/E/Legal%20affairs/Legal%20cooperation/Combating%20economic%20crime/Project%20LARA/Natleg%20SLO.asp), čl. 2.

[6.] www.justice.gov.sk/lrv/2004/tz1rv0402_05.rtf